

AR VALSTYBĖ, BE TEISINIŲ APRIBOJIMŲ RINKDAMA VISŲ JOS JURISDIKCIJOJE ESANČIŲ FIZINIŲ ASMENŲ DUOMENIS SU TIKSLU UŽKIRSTI KELIĄ TERORISTINIAMS IŠPUOLIAMS, NEPAŽEISTŲ ASMENŲ TEISĖS Į PRIVATŲ GYVENIMĄ?

I DALIS. TERORIZMO SĄVOKA

Kęstutis Gusevičius¹

Pateikta 2014 m. rugsėjo 6 d.

DOI: <http://dx.doi.org/10.7220/2029-4239.12.1.2>.

SANTRAUKA

Temos pavadinime iškeltas klausimas autoriaus nagrinėjamas universaliuoju tarptautiniu, regioniniu Europos Tarybos, Europos Sąjungos ir nacionaliniu Lietuvos lygmenimis. Kadangi tema yra labai plati, jos analizė buvo suskaidyta į dalis ir šiame straipsnyje pateikiama pirmoji iš jų. Ji skirta terorizmo sąvokai.

Pastebėtina, kad dabartinė terorizmo sąvoka universaliojoje tarptautinėje teisėje yra labai fragmentiška, t. y. atskiros sutartys terorizmą tiesiogiai ar netiesiogiai apibrėžia tik atitinkamos tarptautinės sutarties taikymo sričiai. Paminėtina, kad universaliuoju tarptautiniu lygmeniu valstybės nesutaria, kokia turėtų būti išsami terorizmo sąvoka, ir tai yra esminė priežastis, dėl kurios išsami universali terorizmo konvencija dar nėra priimta. Tačiau galima pastebėti, kad terorizmui paprastai priskiriamos labai pavojingos veikos, kurioms būdingi tokie alternatyvūs požymiai: nužudymai arba rimti kūno sužalojimai, arba tokios žalos grėsmės sukėlimas, arba didelės turtinės žalos grėsmės, arba reikšmingos žalos aplinkai grėsmės sukėlimas, arba gyventojų bauginimas, arba valstybės, tarptautinės viešosios organizacijos, fizinio ar juridinio asmens, ar jų grupės vertimas atlikti tam tikrus veiksmus ar susilaikyti nuo jų, arba kiti požymiai.

¹ Kęstutis Gusevičius 2014 metais Vytauto Didžiojo universiteto Teisės fakultete įgijo teisės magistro laipsnį. Dirba teisininku advokatų profesinėje bendrijoje Viliušis ir Astromskis. El. paštas kestutis.gusevicius@gmail.com

Straipsnį autorius paruošė savo magistro baigiamojo darbo „Ar valstybė, be teisinių apribojimų rinkdama visų jos jurisdikcijoje esančių fizinių asmenų duomenis su tikslu užkirsti kelią teroristiniams išpuoliams, nepažeistų asmenų teisės į privatų gyvenimą?“ pagrindu (darbo vadovas – lekt. Paulius Astromskis).

Europos Taryba terorizmą apibrėžia darydama nuorodas į universaliąsias „sektorines“ tarptautines sutartis, tačiau kartu tiesiogiai apibrėžia kai kuriuos terorizmo nusikaltimo aspektus. ET vartojamai terorizmo sąvokai būdingi tie patys esminiai bruožai kaip ir universaliosios tarptautinės teisės atveju.

ES teisė išsiskiria tuo, kad pateikia bendrą terorizmo nusikaltimo apibrėžimą. Pastebėtina, kad ES vartojamai terorizmo sąvokai būdingi tie patys esminiai terorizmo požymiai kaip ir universaliosios tarptautinės ar ET teisės atveju. Tačiau ES teisė terorizmu laiko tik tas tam tikras veikas, kurios padarytos siekiant sukelti didelės baimės gyventojams, arba netinkamai priversti vyriausybę ar tarptautinę organizaciją atlikti tam tikrą veiksmą, arba destabilizuoti ar sunaikinti esmines valstybės ar tarptautinės organizacijos politines, konstitucines, ekonomines ar socialines struktūras. Be to, ES teisė terorizmo požymius vardina apibendrintai ir tiksliai neatkartodama atitinkamose tarptautinėse universaliosiose ar ET tarptautinėse sutartyse aprašytų veikų. Todėl ES teisės pateikiamas terorizmo apibrėžimas gali ir ne visiškai atitikti tą, kuris įtvirtintas minėtose tarptautinėse universaliosiose ir regioninėse sutartyse.

Lietuva yra prisiėmusi įsipareigojimų pagal kai kurias universaliąsias ir ET lygiu priimtas tarptautines sutartis, jai taikoma ES teisė, be to, teroristinių ir su teroristine veikla susijusių nusikaltimų sudėtys yra numatytos nacionaliniame BK. Dėl ES teisės įtakos Lietuvos nacionalinės teisės pateikiamas terorizmo apibrėžimas gali ir ne visiškai atitikti tą, kuris pateikiamas minėtose tarptautinėse universaliosiose ir regioninėse ET sutartyse. Beje, šie Lietuvos BK numatyti nusikaltimai nebūtinai išsiskiria ypatingai dideliu pavojingumu.

Pastebėtina, kad visų minėtų lygmenų teisėje pabrėžiama būtinybė, kovojant su terorizmu, gerbti žmogaus teises, todėl atitinkamo lygmens terorizmo sąvoka turėtų būti aiškinama atsižvelgiant į tai.

Taigi terorizmo sąvoka yra gana problematiška – šis nusikaltimas gali pasireikšti įvairiomis alternatyviomis veikomis. Pažymėtina, kad laikantis pagarbos žmogaus teisėms, terorizmui negali būti priskiriamos teisėtos naudojimosi žmogaus teisėmis formos. Be to, atsižvelgiant į tai, kad veikos kvalifikavimas terorizmu nulemia labai žymių žmogaus teisių suvaržymų, terorizmu turėtų būti laikomos tik atitinkamo pavojingumo veikos.

REIKŠMINIAI ŽODŽIAI

Terorizmas, terorizmo sąvoka, terorizmo nusikaltimo sudėties požymiai.

1. ĮVADAS

Terorizmas kelia rimtą pavojų visuomenės saugumui. Pažymėtina, kad teroristinės organizacijos savo galia gali prilygti atskirai valstybei, be to, patys teroristų veiklos metodai gali atnešti daug sunkių padarinių. Kovodama su terorizmu valstybė gali riboti asmens teisę į privatų gyvenimą – tokia galimybė yra numatyta tiek Lietuvos Respublikos nacionalinėje teisėje, tiek Europos Sąjungos teisėje, tiek Europos Tarybos teisėje, tiek ir

universalioje tarptautinėje teisėje. Tačiau kyla klausimas, kokiomis sąlygomis ji tai gali daryti. Pavyzdžiui, pasaulyje vis dar netyla skandalas dėl JAV Nacionalinės saugumo agentūros vykdytų JAV piliečių ir ne tik jų sekimų (šią slaptą informaciją pavišino buvęs Nacionalinės saugumo agentūros darbuotojas E. Snowden). Atkreiptinas dėmesys į tai, kad minėtoji duomenų rinkimo politika JAV teismo buvo pripažinta prieštaraujanti Konstitucijai. Beje, Europos Žmogaus Teisių Teismas ir Europos Sąjungos Teisingumo Teismas taip pat jau yra nagrinėję bylą, kuriose buvo sprendžiama, ar kovos su terorizmu priemonės nepažeidė asmenų teisės į privatų gyvenimą (nagrinėjamai temai aktualus Europos Sąjungos Teisingumo Teismo sprendimas buvo priimtas visai neseniai – 2014-04-08). Kadangi fizinių asmenų privatus gyvenimas gali suteikti informacijos, naudingos kovojant su terorizmu, natūraliai kyla klausimas, ar valstybė, be teisinių apribojimų rinkdama visų jos jurisdikcijoje esančių fizinių asmenų duomenis su tikslu užkirsti kelią teroristiniams išpuoliams, nepažeistų asmenų teisės į privatų gyvenimą.

Autorius minėtąją problemą nagrinėja trimis lygmenimis: pagal universaliąją tarptautinę, regioninę Europos Tarybos ir Europos Sąjungos ir Lietuvos nacionalinę teisę. Dėl didelės tyrimo apimties, temos analizė buvo suskaidyta į dalis ir šiame straipsnyje pateikiama pirmoji iš jų. Ji skirta terorizmo sąvokai.

Terorizmo sąvoka yra gana problematiška (išsami universali tarptautinio terorizmo konvencija iki šiol nebuvo priimta iš esmės dėl to, kad nebuvo sutarta dėl išsamiosios terorizmo sąvokos). Atkreiptinas dėmesys į tai, kad per platus terorizmo sąvokos apibrėžimas valstybėje vyraujančios politinės jėgos gali būti panaudotas susidorojant su politiniais oponentais, slopinant nepriklausomybės siekiančias tautas ir kt. Terorizmo sąvoka negali būti aiškinama atsietai nuo valstybių kitų tarptautinių ir nacionalinių įsipareigojimų. Todėl į tai bus atsižvelgta ir analizuojant išsikelto klausimą.

Straipsnyje naudojamas istorinis, lyginamasis, loginis, teorinės analizės, apibendrinimo ir kiti metodai.

2. TERORIZMO SĄVOKA

2.1. TERORIZMO ISTORIJA

Siekiant atskleisti terorizmo sąvoką pravartu paanalizuoti šio reiškimo istoriją.

Mokslų daktaro Amy Zalman teigimu, „terorizmo istorija yra tokia sena kaip ir žmonių noras naudoti smurtą politikai paveikti“.² Kaip vieną ankstyviausių terorizmo istorinių pavyzdžių jis pateikia I a. žydų grupę sikarijus (angl. „Sicarii“), kurie, siekdami iš Judėjos išvyti romėnų valdytojus, žudė priešus ir kolaborantus³, taip pat žydus, kurie nesipriešino romėnų valdymui.⁴ Paminėtina ir slapta islamo sekta Hashhashin veikusi Irane ir Sirijoje XI-XIII a. Pastarosios nariai, vadinami žudikais (angl. „assassins“) savo

² Autoriaus versta iš A. ZALMAN, „The History of Terrorism“ // [žiūrėta 2014.05.06] <<http://terrorism.about.com/od/whatisterroris1/p/Terrorism.htm>>.

³ Ten pat.

⁴ Autoriaus versta iš A. ZALMAN, „Sicarii: First Century Terrorists“ // [žiūrėta 2014.05.06] <<http://terrorism.about.com/od/groupsleader1/p/Sicarii.htm>>.

bendraamžiams siaubą kėlė dramatiškais politinių asmenų nužudymais.⁵ Vis dėlto nei sikarijų, nei Hashhashin, Amy Zalman nelaiko teroristais moderniaja prasme.⁶ Jis mano, kad terorizmo bruožai kyla iš tarptautinės tautinių valstybių sistemos ir jo sėkmė priklauso nuo masinio informavimo priemonių buvimo, kurios, beje, padeda paskleisti baimę tarp daugelio žmonių.⁷

Žodis terorizmas atsirado Prancūzijos revoliucijos laikotarpiu. Jis siejamas su jakobinų teroro valdymu, t. y. jų vykdytomis žudynėmis.⁸

XIX a. antroje pusėje dėl etninio nacionalizmo idėjų, pasipriešinimo kolonializmui ir naujų ideologijų, pvz., komunizmo, pagausėjo partizaninės taktikos, pasitelkiamos kitų veikėjų nei atskiros valstybės, panaudojimo atvejų.⁹ Taip pat visame pasaulyje susiformavo teroristinių grupuočių, siekiančių nacionalistinių tikslų.¹⁰

Atkreiptinas dėmesys ir į Lietuvoje vykusį partizaninį karą su okupacine Sovietų Sąjungos valdžia (1944-1953 m.). Per šį laikotarpį, vadovaujantis okupacinės valdžios duomenimis, kovotojai už Lietuvos laisvę nukovė 12.922 žmones – apie 4.000 ginklu prieš juos kovojusių asmenų ir apie 9.000 savų išdavikų, t. y. Lietuvos gyventojų.¹¹ Beje, Juozas Starkauskas pažymi, kad okupantai „žmones sustatė į skirtingas barikadų puses“, o išdavikų žudymas buvo svarbus pačių partizanų ir idėjų, už kurias jie kovėsi, išlikimui.¹² Kęstutis K. Girnius taip pat nurodo, kad komunistų teigimu, per partizaninį karą Lietuvoje žuvo apie 13.000 žmonių, į šį skaičių neįtraukiant pačių partizanų, reguliariosios kariuomenės ir saugumo dalinių narių.¹³ Šis autorius pažymi, kad per partizaninį karą galėjo žūti nuo 7.000 iki 10.000 civilių gyventojų, dauguma iš jų – nuo partizanų rankos.¹⁴ Kęstutis K. Girnius pastebi, kad žuvo ir nekaltų vaikų, senukų, be pagrindo įtartų žmonių, kaimynų neteisingai įskustųjų.¹⁵ Taigi natūraliai gali kilti klausimas, kuo partizanų veiksmai skiriasi nuo teroristų atakų, kokie jų veiksmai gali būti pateisinami, o kokie – ne. Atsakymas į šį klausimą, kaip paaiškės vėliau, nėra paprastas.

Tęsiant terorizmo istorijos apžvalgą, pažymėtina, kad tarptautinio terorizmo grėsmė ypatingai išaugo 7-ajame praėjusio amžiaus dešimtmetyje, kai teroristai ėmėsi taktikos užgrobinėti lėktuvus.¹⁶ Paminėtinas ir terorizmo aktas per 1972-ųjų m. Miuncheno olimpinės žaidynes, kai palestiniečių grupė pagrobė ir nužudė Izraelio atletus. Po šių

⁵ Žr. išnašą Nr. 2: “The History of Terrorism”.

⁶ Ten pat.

⁷ Ten pat.

⁸ Ten pat.

⁹ Ten pat.

¹⁰ Ten pat.

¹¹ J. STARKAUSKAS, *Čekistinė kariuomenė Lietuvoje 1944-1953 metais: NKVD-MVD-MGB kariuomenė partizaninio karo laikotarpiu* (Vilnius: Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centras, 1998), p. 8 // [žiūrėta 2014.04.24] <<http://www.partizanai.org/failai/pdf/cekistine-kariuomene.pdf>>.

¹² Ten pat, p. 8-9.

¹³ K. K. GIRNIUS, *Partizanų kovos Lietuvoje* („Mokslo“ leidykla, 1990), p. 361 // [žiūrėta 2014.04.24] <<http://www.partizanai.org/failai/pdf/partizanau-kovos.pdf>>.

¹⁴ Ten pat.

¹⁵ Ten pat.

¹⁶ Žr. išnašą Nr. 2: “The History of Terrorism”.

žudynių tarptautinio terorizmo bei kovos su terorizmu sąvokos imtos vartoti JAV politikoje.¹⁷

Galiausiai, reikia pripažinti, kad šiandien ypatingai didelę grėsmę kelią teroristai, veikiantys religiniais motyvais.¹⁸ Beje, Karen Armstrong pažymi, kad tokiam terorizmui būdingas nukrypimas nuo tikrųjų religinių normų.¹⁹ Amy Zalman mano, kad tokie teroristai tikriausiai dažnai tėra ekstremistai, manipuliuojantys religinėmis normomis savo tikslams pasiekti.²⁰

Apibendrinus tai, kas buvo išdėstyta, galima teigti, kad terorizmas yra senas ir kartu labai sudėtingas reiškinys. Atskleidžiant terorizmo sąvokos prasmę, neišvengiamai tenka spręsti klausimą dėl šio reiškinio atribojimo nuo teisėtų smurto panaudojimo formų.

2.2. TERORIZMO SĄVOKA UNIVERSALIOJOJE TARPTAUTINĖJE TEISĖJE

Tarptautinėje teisėje terorizmo sąvoka universaliu lygiu kol kas nėra išsamiai apibrėžta.²¹ Tačiau tam tikrus veiksmus kaip terorizmą apibrėžia ir kai kuriuos esminius jo požymius pateikia universaliosios „sektorinės“ tarptautinės sutartys, susijusios su specifiniais šio reiškinio aspektais, JTO organų deklaracijos, rezoliucijos²², pareigūnų pranešimai ir mokslininkų darbai. Todėl toliau bus analizuojami skirtinguose tarptautiniuose dokumentuose pateikiami terorizmo apibrėžimai, mokslininkų darbai šiuo klausimu, aptariama, kaip pagal juos traktuotini tokie veiksmai, kaip kovotojų dėl laisvės ginkluotos atakos, ir daroma išvada dėl kokių terorizmo požymių sutaria tarptautinė bendrija.

Terorizmo sąvokos apibrėžimų paiešką vertėtų pradėti nuo universaliųjų „sektorinių“ tarptautinių konvencijų, jų protokolų ir pakeitimų, todėl toliau bus trumpai aptariamos atitinkamos šių 17 tarptautinių dokumentų, skirtų kovai su terorizmu²³, nuostatos.

Pirmasis iš minėtųjų teisės aktų – tai 1963-09-14 **Konvencija dėl nusikaltimų ir tam tikrų kitų veiksmų, padarytų orlaiviuose (kitai – Tokijo konvencija)**.²⁴ Pažymėtina, kad šioje konvencijoje terorizmas tiesiogiai nėra minimas, tačiau apie tam tikrus terorizmo

¹⁷ Ten pat.

¹⁸ Ten pat.

¹⁹ K. ARMSTRONG, mintis tekste: ten pat.

²⁰ Žr. išnašą Nr. 2: “The History of Terrorism”.

²¹ Autoriaus versta iš Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, *Human Rights, Terrorism and Counter-Terrorism*, Human rights fact sheet series, No. 32 (Geneva: United Nations, 2008), p. 5 // [žiūrėta 2013.10.15] <[²² Ten pat.](http://www.google.lt/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&frm=1&source=web&cd=7&cad=rja&ved=0CGoQFjAG&url=http%3A%2F%2Fwww.ohchr.org%2FDocuments%2FPublications%2FFactsheet32EN.pdf&ei=27ZcUtfrKubw4QSW0oDQDA&usq=AFQjCNFO TY4bbpfbcch8-GHG9kEipy21Ng&sig2=xCoLeOhnExQ4e1WHoZ_g4Q&bvm=bv.53899372,d.bGE>.</p></div><div data-bbox=)

²³ Autoriaus versta iš “United Nations Action to Counter Terrorism”; [žiūrėta 2014.01.27] <<http://www.un.org/en/terrorism/instruments.shtml>>.

²⁴ Convention on Offences and Certain Other Acts Committed On Board Aircraft, 1963.

požymius būtų galima spręsti iš Konvencijos 1 str. 1 ir 4 d., 6 str. 1 d. ir 11 str. 1 d., kur aprašomos tam tikros pavojingos veikos.

Terorizmo tiesiogiai neįvardija ir 1970-12-16 **Konvencija dėl kovos su neteisėtu orlaivio pagrobimu (kitai – Neteisėtų pagrobimų konvencija arba Hagos konvencija)**²⁵. Tačiau apie terorizmo požymius būtų galima spręsti iš konvencijos preambulės ir konvencijos 1 str., apibrėžiančio nusikaltimus.

1970-12-16 Konvencija dėl kovos su neteisėtu orlaivio pagrobimu 2010-09-10 buvo papildyta protokolu (**Protokolas, papildantis Konvenciją dėl kovos su neteisėtu orlaivio pagrobimu**)²⁶. Kol kas jis dar nėra įsigaliojęs.²⁷ Ieškant terorizmo sąvokos, atkreiptinas dėmesys į protokolo II, VI, XII, XIII straipsnius

1971-09-23 buvo pasirašyta **Konvencija dėl kovos su smurtu prieš civilinės aviacijos saugumą (kitai – Civilinės aviacijos konvencija arba Monrealio konvencija)**.²⁸ Apie joje vartojamą terorizmo sąvoką galima spręsti iš konvencijos 1 str. 1 ir 2 d.

1988-02-24 buvo pasirašytas **Protokolas dėl kovos su smurtu tarptautinę civilinę aviaciją aptarnaujančiuose oro uostuose, papildantis Konvenciją dėl kovos su smurtu prieš civilinės aviacijos saugumą, priimtą 1971 m. rugsėjo 23 d. Monrealyje**.²⁹ Jo II str. buvo išplėstas veikų, laikytinų nusikaltimais sąrašas. Be to, iš preambulės galima daryti išvadą, kad konvencijoje ir protokole minimais nusikaltimais kėsinama į asmenų saugumą, sukeliama gyventojams baimės.

1973-12-14 buvo priimta **Konvencija dėl nusikaltimų, padarytų tarptautiniu mastu saugomiems asmenims, įskaitant diplomatus, prevencijos ir baudimo už juos**³⁰. Ji neapibrėžė terorizmo sąvokos, tačiau apie ją sprendina iš konvencijos 1 str. 1 d. ir 2 str. 1 ir 3 d. bei 9 str.

1979-12-17 buvo priimta **Tarptautinė konvencija „Dėl kovos su įkaitų ėmimu“ (kitai – „Įkaitų konvencija“)**³¹. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad šios konvencijos preambulėje išreiškiamas susirūpinimas dėl įkaitų ėmimo, parodančio tarptautinio terorizmo egzistavimą. O apie terorizmo požymius galima spręsti iš konvencijos preambulės, 1 str. 1 ir 2 d., 8 str. 2 d. bei 12 str.

²⁵ Convention for the Suppression of Unlawful Seizure of Aircraft, United Nations, 16 December 1970, UN Treaty Series 1973.

²⁶ Protocol Supplementary to the Convention for the Suppression of Unlawful Seizure of Aircraft, 2010.

²⁷ [žiūrėta 2014.04.13] <https://www.unodc.org/tldb/en/2010_protocol_convention_unlawful_seizure_aircraft.html>.

²⁸ Convention for the Suppression of Unlawful Acts Against the Safety of Civil Aviation, International Civil Aviation Organization (ICAO), 23 September 1971, 974 UNTS 177.

²⁹ Protocol on the Suppression of Unlawful Acts of Violence at Airports Serving International Civil Aviation, supplementary to the Convention for the Suppression of Unlawful Acts against the Safety of Civil Aviation, Concluded at Montreal on 23 September 1971, 1988.

³⁰ Convention on the Prevention and Punishment of Crimes against Internationally Protected Persons, including Diplomatic Agents, UN General Assembly, 14 December 1973, No. 15410.

³¹ International Convention against the Taking of Hostages, UN General Assembly, 17 December 1979, A/RES/34/146.

1979-10-26 buvo priimta **Konvencija dėl branduolinių medžiagų fizinės apsaugos (kitaip – Branduolinių medžiagų konvencija)**.³² Joje terorizmo sąvoka nevartojama, tačiau apie ją būtų galima spręsti iš konvencijos 2 str. 1 ir 2 d., 7 str. 1 d. ir 12 str.

2005-06-08 buvo priimtas **Konvencijos dėl branduolinių medžiagų fizinės apsaugos pakeitimas**.³³ Šis teisės aktas kol kas nėra įsigaliojęs.³⁴ Jo 1 p. konvencijos pavadinimas buvo pakeistas į „Konvencij[a] dėl branduolinių medžiagų ir branduolinių įrenginių fizinės apsaugos“. Pakeistose konvencijos preambulėje pažymėta tarptautinio terorizmo ir organizuoto nusikalstamumo grėsmė bei fizinės branduolinių medžiagų ir įrenginių apsaugos reikšmė kovojant su terorizmu.³⁵ Siekiant nustatyti, kokie požymiai būdingi terorizmui, reikia atkreipti dėmesį ir į šio pakeitimo 5, 9, 10 p.

1988-03-10 buvo priimta **Konvencija dėl kovos su neteisėtais veiksmais prieš saugią jūrų laivybą**.³⁶ Terorizmas minimas konvencijos preambulėje, o jo požymius be minėtosios konvencijos teksto dalies padeda suvokti konvencijos 2 str. 1 d. a ir b p., 3 str. 1 ir 2 d. bei 10 str. 2 d.

1988-03-10 buvo priimtas **Protokolas dėl kovos su neteisėtais veiksmais prieš stacionarių platformų kontinentiniame šelfe saugą**.³⁷ Galimybę tapti šio protokolo šalimis turi tik ką tik aptartos konvencijos šalys.³⁸ Aiškinantis terorizmo sąvoką, atkreiptinas dėmesys į protokolo preambulę, 1 str. 1 bei 3 d. ir 2 str.

2005-10-14 buvo priimtas **Protokolas prie Konvencijos dėl kovos su neteisėtais veiksmais prieš saugią jūrų laivybą**.³⁹ Stengiantis suvokti terorizmo požymius, vertėtų atkreipti dėmesį į šio protokolo preambulę, jo 3 str., 4 str., 7 str. 9 str. ir 10 str. 3 d.

2005-10-14 taip pat buvo priimtas ir **Protokolas prie Protokolo dėl kovos su neteisėtais veiksmais prieš stacionarių platformų kontinentiniame šelfe saugą**.⁴⁰ Terorizmo požymių reikėtų ieškoti šio protokolo 2-4 str.

1991-03-01 buvo priimta **Konvencija dėl plastikinių sprogstamųjų medžiagų žymėjimo aptikimo tikslais**.⁴¹ Ji nustatė pareigą valstybėms žymėti tokias sprogstamąsias

³² Convention on the Physical Protection of Nuclear Material, UN General Assembly, 26 October 1979, No. 24631.

³³ Amendment to the Convention on the Physical Protection of Nuclear Material, 2005.

³⁴ [žiūrėta 2014.04.13] <http://www.iaea.org/Publications/Documents/Conventions/cppnm_amend_status.pdf>.

³⁵ Žr. išnašą Nr. 33: Amendment to the Convention on the Physical Protection of Nuclear Material, § 2.

³⁶ Convention for the Suppression of Unlawful Acts Against the Safety of Maritime Navigation, UN General Assembly, 10 March 1988, No. 29004.

³⁷ Protocol for the Suppression of Unlawful Acts Against the Safety of Fixed Platforms Located on the Continental Shelf, UN General Assembly, 10 March 1988, UNTS 1678, I-29004.

³⁸ Ten pat, 5 str. 4 d.

³⁹ Protocol to the Convention for the Suppression of Unlawful Acts against the Safety of Maritime Navigation, 2005.

⁴⁰ Protocol of 2005 to the Protocol for the Suppression of Unlawful Acts against the Safety of Fixed Platforms Located on the Continental Shelf, International Maritime Organization (IMO), 14 October 2005.

⁴¹ Convention on the Marking of Plastic Explosives for the Purpose of Detection, UN General Assembly, 1 March 1991.

medžiagas, kadangi, kaip paminėta konvencijos preambulėje, plastikiniai sprogmenys buvo naudojami teroristams naikinant orlaivius, kitas transporto priemones ir kitus objektus.

1997-12-15 buvo priimta **Tarptautinė konvencija dėl kovos su teroristų vykdomais sprogdinimais**.⁴² Terorizmo sudėties požymius atskleidžia konvencijos preambulė, jos 2 str., 5 str., 12 str., 14 str. ir 19 str.

1999-12-09 buvo priimta **Tarptautinė konvencija dėl kovos su terorizmo finansavimu**.⁴³ Apie terorizmo požymius galima spręsti iš šios konvencijos preambulės, jos 2 str., 15 str., 17 str., 21 str. ir konvencijos priedo.

2005-04-13 buvo priimta **Tarptautinė konvencija dėl kovos su branduolinio terorizmo veiksmis**.⁴⁴ Terorizmo požymių reikėtų ieškoti šio teisės akto preambulėje, jo 2 str., 4 str. 1 ir 2 d., 12 str. ir 16 str.

Atlikdamas minėtųjų 17 universaliųjų tarptautinių sutarčių analizę ir siekdamas nustatyti, kokie terorizmo sudėties požymiai yra bendri visoms tarptautinėms sutartims, šio darbo autorius sudarė lentelę Nr. 1:

⁴² International Convention for the Suppression of Terrorist Bombings: resolution / adopted by the General Assembly, UN General Assembly, 9 January 1998, A/RES/52/164.

⁴³ International Convention for the Suppression of the Financing of Terrorism: resolution / adopted by the General Assembly, UN General Assembly, 25 February 2000, A/RES/54/109.

⁴⁴ International Convention for the Suppression of Acts of Nuclear Terrorism, UN General Assembly, 13 April 2005, A/59/766.

**Lyginamoji terorizmo apimamų požymių lentelė pagal universaliąsias
 tarptautines sutartis (lentelė Nr. 1)**

Universaliosios tarptautinės sutartys Terorizmo sudėties požymiai ir šiam reiškiniai būdingos savybės pagal atitinkamą tarptautinę sutartį	1963-09-14 Konvencija dėl nusikaltimų ir tam tikrų kitų veiksmų, padarytų orlaiviuose	1970-12-16 Konvencija dėl kovos su neteisėtu orlaivio pagrobimu 2010-09-10 Protokolas, papildantis Konvenciją dėl kovos su neteisėtu orlaivio pagrobimu	1971-09-23 Konvencija dėl kovos su smurtu prieš civilines aviacijos saugumą	1988-02-24 Protokolas dėl kovos su smurtu tarptautinėje civilinėje aviacijoje aptarnaujančiuose oro uostuose, papildantis Konvenciją dėl kovos su smurtu prieš civilines aviacijos saugumą, priimtą 1971 m. rugsėjo 23 d. Monrealyje
Asmenų nužudymas arba tokių padarinių grėsmė (alternatyvus požymis)	X	X	X	X
Rimtas asmens kūno sužalojimas arba tokių padarinių grėsmė (alternatyvus požymis)	X	X	X	X
Didelės žalos turtui padarymas arba tokių padarinių grėsmė (alternatyvus požymis)	X	X	X	X
Didelės žalos aplinkai padarymas arba tokios žalos grėsmė (alternatyvus požymis)				
Didelės baimės sukėlimas gyventojams (alternatyvus požymis)		X	X	X
Sutartyje tiesiogiai ar netiesiogiai pabrėžiama pagarba žmogaus teisėms arba kai kurioms iš jų	X	X	X	X
Sutartyje numatyta galimybė netenkinti ekstradicijos prašymo, jei tai grėstų tam tikrų žmogaus teisių pažeidimu			X	
Terorizmu nelaikomos tam tikros veikos, nukreiptos prieš tam tikrus karinius objektus	X	X	X	
Tam tikros veikos nekvalifikuojamos terorizmu, jei taikomos tam tikros tarptautinės humanitarinės teisės nuostatos			X	
Kiti terorizmo sudėties požymiai ir šiam reiškiniai būdingos savybės	X	X	X	X

Universaliosios tarptautinės sutartys Terorizmo sudėties požymiai ir šiam reiškinii būdingos savybės pagal atitinkamą tarptautinę sutartį	1973-12-14 Konvencija dėl nusikaltimų, padarytų tarptautiniu mastu saugomiems asmenims, įskaitant diplomatus, prevencijos ir baudimo už juos	1979-12-17 Tarptautinė konvencija „Dėl kovos su įkaltų ėmimu“	1980-03-03 Konvencija dėl branduolinių medžiagų apsaugos	2005-06-08 Konvencijos dėl branduolinių medžiagų apsaugos pakeitimas
Asmenų nužudymas arba tokių padarinių grėsmė (alternatyvus požymis)	X	X	X	X
Rimtas asmens kūno sužalojimas arba tokių padarinių grėsmė (alternatyvus požymis)	X	X	X	X
Didelės žalos turtui padarymas arba tokių padarinių grėsmė (alternatyvus požymis)	X		X	X
Didelės žalos aplinkai padarymas arba tokios žalos grėsmė (alternatyvus požymis)				X
Didelės baimės sukėlimas gyventojams (alternatyvus požymis)				
Sutartyje tiesiogiai ar netiesiogiai pabrėžiama pagarba žmogaus teisėms arba kai kurioms iš jų	X	X	X	X
Sutartyje numatyta galimybė netenkinti ekstradicijos prašymo, jei tai grėstų tam tikrų žmogaus teisių pažeidimu				X
Terorizmu nelaikomos tam tikros veikos, nukreiptos prieš tam tikrus karinius objektus			X	X
Tam tikros veikos nekvalifikuojamos terorizmu, jei taikomos tam tikros tarptautinės humanitarinės teisės nuostatos		X		X
Kiti terorizmo sudėties požymiai ir šiam reiškinii būdingos savybės	X	X	X	X

Universaliosios tarptautinės sutartys Terorizmo sudėties požymiai ir šiam reiškiniiui būdingos savybės pagal atitinkamą tarptautinę sutartį	1988-03-10 Konvencija dėl kovos su neteisėtai veiksmais prieš saugią jūrų laivybą	1988-03-10 Protokolas dėl kovos su neteisėtai veiksmais prieš stacionarių platformų kontinentiniame šelfe saugą	2005-10-14 Protokolas prie Konvencijos dėl kovos su neteisėtai veiksmais prieš saugią jūrų laivybą	2005-10-14 Protokolas prie Protokolo dėl kovos su neteisėtai veiksmais prieš stacionarių platformų kontinentiniame šelfe saugą	1991-03-01 Konvencija dėl plastikinų sprogstamųjų medžiagų žymėjimo aptikimo tikslais
Asmenų nužudymas arba tokių padarinių grėsmė (alternatyvus požymis)	X	X	X	X	X
Rimtas asmens kūno sužalojimas arba tokių padarinių grėsmė (alternatyvus požymis)	X	X	X	X	X
Didelės žalos turtui padarymas arba tokių padarinių grėsmė (alternatyvus požymis)	X	X	X	X	X
Didelės žalos aplinkai padarymas arba tokios žalos grėsmė (alternatyvus požymis)					
Didelės baimės sukėlimas gyventojams (alternatyvus požymis)			X	X	
Sutartyje tiesiogiai ar netiesiogiai pabrėžiama pagarba žmogaus teisėms arba kai kurioms iš jų	X	X	X	X	
Sutartyje numatyta galimybė netenkinti ekstradicijos prašymo, jei tai grėstų tam tikrų žmogaus teisių pažeidimu			X	X	
Terorizmu nelaikomos tam tikros veikos, nukreiptos prieš tam tikrus karinius objektus	X	X	X	X	
Tam tikros veikos nekvalifikuojamos terorizmu, jei taikomos tam tikros tarptautinės humanitarinės teisės nuostatos			X	X	
Kiti terorizmo sudėties požymiai ir šiam reiškiniiui būdingos savybės	X	X	X	X	X

Universaliosios tarptautinės sutartys Terorizmo sudėties požymiai ir šiam reiškiniiui būdingos savybės pagal atitinkamą tarptautinę sutartį	Tarptautinė konvencija dėl kovos su teroristų vykdymais sprogdinimais 1997-12-15	Tarptautinė konvencija dėl kovos su terorizmo finansavimu 1999-12-09	Tarptautinė kovos su branduolinio terorizmo veiksmams konvencija 2005-04-13
Asmenų nužudymas arba tokių padarinių grėsmė (alternatyvus požymis)	X	X	X
Rimtas asmens kūno sužalojimas arba tokių padarinių grėsmė (alternatyvus požymis)	X	X	X
Didelės žalos turtui padarymas arba tokių padarinių grėsmė (alternatyvus požymis)	X	X	X
Didelės žalos aplinkai padarymas arba tokios žalos grėsmė (alternatyvus požymis)			X
Didelės baimės sukėlimas gyventojams (alternatyvus požymis)	X	X	
Sutartyje tiesiogiai ar netiesiogiai pabrėžiama pagarba žmogaus teisėms arba kai kurioms iš jų	X	X	X
Sutartyje numatyta galimybė netenkinti ekstradicijos prašymo, jei tai grėstų tam tikrų žmogaus teisių pažeidimu	X	X	X
Terorizmu nelaikomos tam tikros veikos, nukreiptos prieš tam tikrus karinius objektus		X	
Tam tikros veikos nekvalifikuojamos terorizmu, jei taikomos tam tikros tarptautinės humanitarinės teisės nuostatos	X	X	X
Kiti terorizmo sudėties požymiai ir šiam reiškiniiui būdingos savybės	X	X	X

Lentelėje Nr. 1 sunkūs nusikaltimo padariniai išskiriami ne siekiant juos įvardinti kaip būtinuosius terorizmo sudėties požymius, o norint pademonstruoti, kad, kai šios tarptautinės sutartys nusikaltimo sudėtį aprašo, darydamos nuorodas į tam tikro dydžio

atitinkamos rūšies žalą, tai visada apima didelio laipsnio žalą, o mažesnio laipsnio žala apimama tik kai kurių tarptautinių sutarčių atveju. Beje, žalos padarymas nėra būtinas terorizmo sudėties požymis. Apibendrinant lentelės duomenis galima teigti, kad terorizmu yra laikomos pavojingos veikos, galinčios pasireikšti tarp kita ko asmenų nužudymu, rimtu kūno sužalojimu ar tokios grėsmės sukėlimu, tačiau kartais pakanka ir mažesnės žalos asmens sveikatai grėsmės arba apskritai nėra būtina, kad kiltų grėsmė žmogaus sveikatai ar gyvybei. Didelės turtinės žalos grėsmė, reikšmingos žalos aplinkai grėsmė, gyventojų bauginimas ir valstybės, tarptautinės viešosios organizacijos, fizinio ar juridinio asmens, ar jų grupės vertimas atlikti tam tikrus veiksmus ar susilaikyti nuo jų taip nėra neatskiriami terorizmo požymiai, nors atskirais atvejais gali jais būti. Pastebėtina, kad veikos prieš karinius objektus ir kombatantus ne pagal visas minėtasias tarptautines sutartis gali būti kvalifikuojamos terorizmu. Be to, ginkluoto konflikto metu tam tikros veikos, kurios šiaip atitiktų terorizmo apibrėžimą, pagal kai kurias iš minėtųjų 17 tarptautinių sutarčių nėra kvalifikuojamos terorizmu – taikomos atitinkamos tarptautinės humanitarinės teisės nuostatos. Galiausiai, reikia pažymėti, kad visose 17 universaliųjų tarptautinių sutarčių arba tiesiogiai, arba netiesiogiai pabrėžiama būtinybė gerbti žmogaus teises (apie tai sprendina jau vien iš tarptautinių sutarčių ginamų vertybių: žmogaus gyvybės, sveikatos, laisvės, nuosavybės ir kt.), be to, tokią pareigą numato ir kiti valstybių tarptautiniai įsipareigojimai.

Paminėjus atitinkamas terorizmą vienu ar kitu aspektu reglamentuojančių universaliųjų tarptautinių konvencijų, jų pakeitimų ir protokolų nuostatas, verta pažvelgti ir į tai, kaip terorizmas suvokiamas JTO organų ir pareigūnų dokumentuose. Šiuo tikslu bus nagrinėjama 1994-12-09 JT Generalinės Asamblėjos deklaracija „Dėl priemonių tarptautiniam terorizmui panaikinti“ ir 1996-12-17 deklaracija, papildanti pirmesniąją deklaraciją, 2004-10-08 JT Saugumo Tarybos rezoliucija 1566 (2004) ir JT Generalinio sekretoriaus Aukštojo lygio grupės dėl grėsmių, iššūkių ir pokyčių pranešimas „Saugesnis pasaulis: mūsų bendra pareiga“.

Visų pirma paminėtina **1994-12-09 JT Generalinės Asamblėjos deklaracija „Dėl priemonių tarptautiniam terorizmui panaikinti“**, kuri kaip priedas pateikiama prie šios institucijos rezoliucijos Nr. 49/60⁴⁵. Deklaracijos 1 str. 3 d. yra įtvirtinta, kad:

*Nusikalstami veiksmai, kuriais, siekiant politinių tikslų, ketinama ar numatoma sukelti didelės baimės jausmą paprastiesiems visuomenės nariams, žmonių grupei ar tam tikriems asmenims, yra bet kokiomis aplinkybėmis nepateisinami, nepaisant to, kokie politiniai, filosofiniai, ideologiniai, rasiniai, etniniai, religiniai ar bet kokio kito pobūdžio faktai pasitelkiami jiems pateisinti.*⁴⁶

Vyriausiojo žmogaus teisių komisaro teigimu, būtent minėtoji deklaracijos nuostata pateikia vieną iš terorizmo apibrėžimų⁴⁷.

⁴⁵ Measures to eliminate international terrorism: resolution / adopted by the General Assembly, UN General Assembly, 17 February 1995, A/RES/49/60.

⁴⁶ Autoriaus versta iš ten pat, priedo I str. 3 d.

⁴⁷ Žr. išnašą Nr. 21: *Human Rights, Terrorism and Counter-Terrorism*, p. 5-6.

1996-12-17 JT Generalinė Asamblėja priėmė „Deklaraciją, papildančią 1994 Deklaraciją Dėl priemonių tarptautiniam terorizmui panaikinti“, kuri pateikiama kaip priedas prie šios institucijos rezoliucijos Nr. 51/210⁴⁸. Deklaracijos 2 p. tarp kita ko numatyta, kad „teroristinių aktų finansavimas, planavimas, kurstymas, žinant apie tai, taip pat prieštarauja Jungtinių Tautų tikslams ir principams“.

Kitas tarptautinis dokumentas, svarbus analizuojant terorizmo sąvoką – **2004-10-08 JT Saugumo Tarybos rezoliucija 1566 (2004)**.⁴⁹ Jos 3 p. numato, kad:

<...> nusikalstami veiksmai, įskaitant nukreiptus prieš civilius, atlikti ketinant sukelti mirtį ar rimtą kūno sužalojimą, ar paimiti įkaitų su tikslu sukelti didelės baimės jausmą paprastiesiems visuomenės nariams, žmonių grupei ar tam tikriems asmenims, išgąsdinti populiaciją ar priversti vyriausybę ar tarptautinę organizaciją atlikti kokį nors veiksma ar susilaikyti nuo jo, kurie laikytini teisės pažeidimais tarptautinių konvencijų ir protokolų, susijusių su terorizmu, taikymo srityje ir kaip juose apibrėžta, yra bet kokiomis aplinkybėmis nepateisinami, nepaisant to, kokie politiniai, filosofiniai, ideologiniai, rasiniai, etniniai, religiniai ar kokio panašaus pobūdžio faktai pasitelkiami...⁵⁰

Nors 2004-10-08 JT Saugumo Tarybos rezoliucijos 1566 (2004) 3 p. negalėtų būti kokybišku terorizmo sąvokos apibrėžimu (aprašyme vartojamas pats apibrėžiamas žodis), jis numato daugiau terorizmo veikos požymių, nei apibrėžimas 1994-12-09 JT Generalinės asamblėjos deklaracijoje „Dėl priemonių tarptautiniam terorizmui panaikinti“, kas yra išdava to, kad bendra terorizmo sąvoka dar nebuvo nusistovėjusi. Beje, nors toks apibrėžimas apima ne visus terorizmo sudėties pagal minėtąsias universaliąsias tarptautines sutartis požymius, jis gana gerai apibendrina būdingiausias terorizmo bruožus, išskyrus tai, kad jame neatsispindi pareiga terorizmu nelaikyti teisėto naudojimosi žmogaus teisėmis formų.

Būtinumas JT Generalinėje Asamblėjoje pasiekti tarptautinės bendrijos sutarimą dėl terorizmo sąvokos ir skubiai baigti derybas dėl išsamios terorizmo konvencijos, pripažįstamas **JT Generalinio sekretoriaus Aukštojo lygio grupės dėl grėsmių, iššūkių ir pokyčių pranešimo „Saugėnis pasaulis: mūsų bendra pareiga“** antrosios dalies 163 punkte⁵¹. O šio pranešimo antrosios dalies 164 p. numato ir ką turėtų apimti pageidautina terorizmo sąvoka:

a) pripažinimą preambulėje, kad valstybės jėgos naudojimas prieš civilius yra reguliuojamas Ženevos konvencijų ir kitų teisinių dokumentų, ir esant pakankamam mastui yra laikomas susijusių asmenų daromu karo nusikaltimu ar nusikaltimu žmogiškumui;

b) pakartojimą, kad veiksmai pagal 12 ankstesniųjų prieš terorizmą nukreiptų konvencijų yra laikomi terorizmu, ir deklaraciją, kad jie yra laikomi nusikaltimu pagal

⁴⁸ Measures to eliminate international terrorism: resolution / adopted by the General Assembly, UN General Assembly, 16 January 1997, A/RES/51/210.

⁴⁹ Security Council Resolution 1566 (2004) Concerning Threats to International Peace and Security Caused by Terrorism, UN Security Council, 8 October 2004, S/RES/1566 (2004).

⁵⁰ Autoriaus versta iš ten pat, § 3.

⁵¹ Note [transmitting report of the High-level Panel on Threats, Challenges and Change, entitled “A more secure world : our shared responsibility”], UN General Assembly, 2 December 2004, A/59/565, part 2, § 163.

tarptautinę teisę; taip pat pakartojimą, kad terorizmas ginkluoto konflikto metu yra draudžiamas pagal Ženevos konvencijas ir protokolus;

c) nuorodas į apibrėžimus, esančius 1999-ųjų Tarptautinėje konvencijoje dėl kovos su terorizmu finansavimu ir Saugumo Tarybos rezoliucijoje 1566 (2004);

d) terorizmo apibūdinimą kaip bet „kokį veiksmą, taip pat ir nenurodytą esamų konvencijų dėl terorizmo aspektų, Ženevos konvencijų ar Saugumo Tarybos rezoliucijos 1566 (2004), kuriuo ketinama sukelti mirtį ar rimtą kūno sužalojimą civiliams ar nekombatantams, kai tokio veiksmo tikslas, savo pobūdžiu ar kontekstu, yra įbauginti populiaciją ar priversti vyriausybę ar tarptautinę organizaciją atlikti tam tikrą veiksmą ar susilaikyti nuo jo“.⁵²

Pažymėtina, kad sutarimo dėl terorizmo sąvokos nebuvimas yra esminė kliūtis, dėl kurios išsami universali tarptautinio terorizmo konvencija iki šiol nėra priimta.⁵³ Ne vienos valstybės atstovas pastebėjo, kad terorizmo sąvoką būtina atriboti nuo tų atvejų, kai tautos įgyvendina savo apsisprendimo teisę, taip pat kai vyksta kova su užsienio okupantais.⁵⁴

Tačiau sprendžiant terorizmo sąvokos apibrėžimo klausimą, kyla ir daugiau problemų. Pvz., teisės profesoriai Jacqueline S. Hodgson ir Victor Tadros mano, kad terorizmo sąvoką idealiai apibrėžti neįmanoma.⁵⁵ Šie mokslininkai teigia, kad politinis tikslas gali tiek daryti asmens elgesį blogesniu, tiek sušvelninti jo blogą pobūdį ar net pateisinti kitų asmenų užpuolimą⁵⁶, todėl, terorizmo apibrėžime numatant teroristo tikslą, bet jo nedetalizuojant, terorizmo sąvoka „beveik neišvengiamai apima legitimius kovotojus dėl laisvės“.⁵⁷ Beje, kartais politinis, religinis ar ideologinis motyvas nėra tokio pobūdžio, dėl kurio veika turėtų būti laikoma pavojingesnė nei ta, kuri padaryta tiesiog iš neapykantos.⁵⁸ Jacqueline S. Hodgson ir Victor Tadros taip pat pastebi, kad turtinės žalos padarymas paprastai yra nepakankamas pagrindas varžyti asmens laisvę tokiu mastu, kaip tai leidžia kovai su terorizmu skirta teisė.⁵⁹ Todėl jei vidaus politiniams protestuotojams nebūtų daroma išimtis, kovai su terorizmu skirta teisė galėtų būti neteisingai naudojama siekiant kontroliuoti antivyriausybinius protestuotojus, darančius turtinę žalą.⁶⁰ Minėtieji mokslininkai pastebi, kad jei apibrėžiant terorizmo sąvoką, terorizmu būtų laikomos veikos, nukreiptos prieš valstybių vadovus, vyriausybių pareigūnus, kareivius ir policijos pareigūnus, nedalyvaujančius ginkluotame konflikte, ir nebūtų daromas skirtumas tarp legitimųjų pasipriešinimų žmogaus teises pažeidinėjantiems režimams ir neteisingų atakų prieš

⁵² Ten pat, part 2, § 163.

⁵³ “Ad Hoc Committee Negotiating Comprehensive Anti-terrorism Convention Opens One Week Headquarters Session” // [žiūrėta 2014.03.11] <<http://www.un.org/News/Press/docs/2013/13209.doc.htm>>.

⁵⁴ Ten pat.

⁵⁵ Žr. J. S. HODGSON, V. TADROS, “The Impossibility of Defining Terrorism”, 16 New Crim. L. Rev. 494 (2013), p. 495 // [žiūrėta 2014.01.06] <[http://heinonline.org.ezproxy.vdu.lt/HOL/Page?handle=hein.journals/bufcr16&div=20&collection=journals&set_as_cursor=6&men_tab=srchresults&terms=freedom fighters|terrorism&type=matchall#500](http://heinonline.org.ezproxy.vdu.lt/HOL/Page?handle=hein.journals/bufcr16&div=20&collection=journals&set_as_cursor=6&men_tab=srchresults&terms=freedom%20fighters|terrorism&type=matchall#500)>.

⁵⁶ Ten pat, p. 507-508.

⁵⁷ Ten pat, p. 508.

⁵⁸ Žr. ten pat, p. 521.

⁵⁹ Ten pat, p. 510.

⁶⁰ Ten pat.

legitimais vyriausybes, tada į terorizmo sąvoka patektų ir kovotojų už laisvę veiksmai.⁶¹ Jie taip pat pažymi, kad terorizmo siejimas su tikslu įbauginti, nepagrįstai apimtų per siaurą veikų ratą, už apibrėžimo ribų palikdamas veikas, atliktas tikint, kad aukos tiesiog yra blogis, kad jos nusipelnė mirtį ir pan.⁶²

Reikia paminėti, kad didelės žalos aplinkai padarymą laikant vienu iš alternatyviųjų terorizmo veikos požymių, gali nukentėti kovotojai už laisvę. Tokia išvada darytina todėl, kad su užsienio okupantais kovojančios ar apsisprendimo teise siekiančios pasinaudoti tautos gali ir neturėti galimybių pasirinkti mažiau žalos aplinkai darančių, tačiau kartu veiksmingų būdų ir priemonių. Be to, toks terorizmo apibrėžimas būtų neprotingas: pavyzdžiui, branduolinio ginklo panaudojimas ar grasinimas jį panaudoti nėra absoliučiai draudžiamas pagal universaliąją tarptautinę teisę⁶³, todėl nesuprantama, kodėl šiuo atžvilgiu turėtų būti daromas skirtumas tarp kovotojų už laisvę iš vienos pusės ir kitų tarptautinės teisės subjektų iš kitos pusės.

Kartu svarbu paminėti, kad kovotojų už laisvę veiksmai kai kuriais atvejais galėtų būti traktuojami kaip terorizmo nusikaltimas. Pvz., kovotojų už laisvę vykdomas civilių gyventojų žudymas, nesant būtinumo ir siekiant įbauginti populiaciją, mano įsitikinimu, turėtų užtraukti atsakomybę už terorizmo nusikaltimo padarymą. Akivaizdu, kad tokie veiksmai būtų nesuderinami su elementaria pagarba žmogui ir kilnus kovos už laisvę tikslas negalėtų pateisinti tokio nežmoniško elgesio. Tačiau atkreiptinas dėmesys ir į tai, kad okupantų vykdomi šiurkštūs žmogaus teisių pažeidimai, mirtimi gresiantys persekiojimai, sukelta panika ir chaosas ar pan. gali būti paveikę ir minėtųjų kovotojų psichiką. Todėl gali kilti ir kovotojų už laisvę pakaltinamumo klausimas, be to, net jei jie nusikaltimo darymo metu būtų buvę pakaltinami, į okupantų neigiamą poveikį kovotojų psichikai reikėtų atsižvelgiant skiriant bausmę. To reikalautų protingumo, proporcingumo ir, žinoma, pagarbos žmogaus teisėms principai. Beje, už kovotojų už laisvę (tiek pakaltinamų, tiek nepakaltinamų) padarytus nusikaltimus (ar pavojingas veikas), atsakyti turėtų ir okupantai, kurie savo neteisėtais veiksmais padarė neigiamos įtakos jų psichikai ir tapo netiesiogine tokių nusikaltimų (ar pavojingų veikų) priežastimi. Analogiškai teisinės atsakomybės klausimai turėtų būti sprendžiami ir tais atvejais, kai teisėta valstybės valdžia vykdo šiurkščius žmogaus teisių pažeidimus, mirtimi gresiančius persekiojimus, kelia panika ir chaosą ar pan., siekdama susidoroti su asmenimis, norinčiais įgyvendinti tautų apsisprendimo teisę.

Taip pat pastebėtina, kad kai kuriose minėtose tarptautinėse sutartyse gana daug vertinamųjų sąvokų, tokių kaip: rimtas kūno sužalojimas, didelė žala nuosavybei ar aplinkai, kas gali lemti neypatingai pavojingų veikų priskyrimą terorizmui ir atitinkamai neproporcingą žmogaus teisių bei laisvių suvaržymą, kovojant su tokiomis veikomis.

⁶¹ Ten pat, p. 516-517.

⁶² Ten pat, p. 520.

⁶³ International Court of Justice case: *Legality of the Threat or Use of Nuclear Weapons, Advisory Opinion*, I.C.J. Reports 1996, p. 226, International Court of Justice (ICJ), 8 July 1996, § 95.

Pastebėtina, kad daugelyje anksčiau aptartų tarptautinių sutarčių pabrėžiama terorizmo keliama grėsmė žmogaus teisėms, valstybėms numatyta galimybių netenkinti ekstradicijos prašymų, kai manoma, kad asmuo bus persekiojamas baudžiamąja tvarka dėl jo pilietybės, etninės kilmės, rasės, religijos arba politinės nuomonės, visose 17 universaliųjų tarptautinių sutarčių tiesiogiai ar netiesiogiai pabrėžiama būtinybė gerbti žmogaus teises, be to, valstybes saisto ir kiti tarptautiniai įsipareigojimai, todėl manytina, kad bent jau didelė dalis minėtųjų problemų būtų išspręsta tinkamai išaiškinus tarptautinių sutarčių nuostatas.

Taigi galima daryti išvadą, kad kovai su terorizmu yra skirta 17 universaliųjų „sektorinių“ tarptautinių konvencijų, jų pakeitimų ir protokolų. Beje, ne visose jų terorizmas minimas tiesiogiai. Valstybės nesutaria dėl to, koks turėtų būti išsamus terorizmo apibrėžimas ir tai yra esminė kliūtis, dėl kurios išsami universali terorizmo konvencija dar nėra priimta. Todėl dabartinė terorizmo sąvoka yra labai fragmentiška, t. y. atskiros sutartys terorizmą apibrėžia tik atitinkamos tarptautinės sutarties taikymo sričiai. Pažymėtina, kad kai kurių požymių įtraukimas į terorizmo sąvoką kelia grėsmę tarptautinės teisės ginamoms žmogaus teisėms ir gali neprotingai varžyti kovotojų už laisvę galimybes gintis nuo užsienio okupantų ar siekti pasinaudoti tautų apsisprendimo teise. Tačiau bent jau didelė dalis tokių problemų galėtų būti išspręsta tinkamai išaiškinus tarptautinių sutarčių nuostatas.

2.3. TERORIZMO SĄVOKA EUROPOS REGIONINIŲ LYGMENIU

Terorizmui skirtų teisės aktų yra priimta ir Europos regioniniu lygiu, todėl toliau bus nagrinėjama, kaip terorizmas suvokiamas ET ir ES teisėje.

ET yra priėmusi kovai su terorizmu skirtų tarptautinių sutarčių. Be to, ET institucijos yra priėmusios kitų dokumentų. Todėl toliau aptarsime, kaip terorizmas suprantamas šiuose teisės šaltiniuose.

1977-01-27 ET priėmė **Europos konvenciją dėl kovos su terorizmu**⁶⁴. Terorizmas tiesiogiai minimas tik šios konvencijos pavadinime ir viename iš jos preambulės punktų, o terorizmo sudėties požymių reikėtų ieškoti šios konvencijos 1 str., 2 str., 5 str. ir 13 str. 1 d.

Taigi konvencija, iš vienos pusės, pabrėžia terorizmo nusikaltimo sunkumą, o iš kitos pusės, numato galimybių apsaugoti asmenis nuo susidorojimo, gresiančio ekstradicijos prašymą pateikusioje valstybėje. Be to, galima teigti, kad neseniai paminėtos konvencijos nuostatos atspindi ir nesutarimus dėl terorizmo sąvokos.

2003-05-15 buvo priimtas **Protokolas, iš dalies keičiantis Europos konvenciją dėl kovos su terorizmu**⁶⁵. Apie terorizmo sudėties požymius galima spręsti iš šio protokolo preambulės, jo 1 str., 2 str., 4 str. ir 12 str. 1-6 d.

⁶⁴ European Convention on the Suppression of Terrorism, Council of Europe, 27 January 1977, ETS No. 90.

⁶⁵ Protocol Amending the European Convention on the Suppression of Terrorism, Council of Europe, 15 May 2003, ETS No. 190.

2005-05-16 buvo priimta **Europos Tarybos konvencija dėl terorizmo prevencijos**⁶⁶. Stengiantis suvokti terorizmo požymius, vertėtų atkreipti dėmesį į šios konvencijos preambulę, jos 1-3 str., 5-9 str., 12 str., 21 str., 26 str. ir jos priedą.

Atlikdamas minėtųjų ET tarptautinių sutarčių analizę ir siekdamas nustatyti, kokie terorizmo sudėties požymiai yra bendri visoms tarptautinėms sutartims, šio darbo autorius sudarė lentelę Nr. 2. Iš jos galima spręsti, kad ET vartojamai terorizmo sąvokai būdingi tie patys esminiai bruožai kaip ir universaliosios tarptautinės teisės atveju:

⁶⁶ Council of Europe Convention on the Prevention of Terrorism, Council of Europe, 16 May 2005, ETS No. 196.

Lyginamoji terorizmo apimamų požymių lentelė pagal ET tarptautines sutartis
 (lentelė Nr. 2)

ET tarptautinės sutartys	1977-01-27 Europos konvencija dėl kovos su terorizmu	2003-05-15 Protokolas, iš dalies keičiantis Europos konvenciją dėl kovos su terorizmu	2005-05-16 Tarybos Europos konvencija dėl terorizmo prevencijos
Terorizmo sudėties požymiai ir šiam reiškinii būdingos savybės pagal atitinkamą tarptautinę sutartį			
Asmenų nužudymas arba tokių padarinių grėsmė (alternatyvus požymis)	X	X	X
Rimtas asmens kūno sužalojimas arba tokių padarinių grėsmė (alternatyvus požymis)	X	X	X
Didelės žalos turtui padarymas arba tokių padarinių grėsmė (alternatyvus požymis)	X	X	X
Didelės žalos aplinkai padarymas arba tokios žalos grėsmė (alternatyvus požymis)			X
Didelės baimės sukėlimas gyventojams (alternatyvus požymis)	X	X	X
Sutartyje tiesiogiai ar netiesiogiai pabrėžiama pagarba žmogaus teisėms arba kai kurioms iš jų	X	X	X
Sutartyje numatyta galimybė netenkinti ekstradicijos prašymo, jei tai grėstų tam tikrų žmogaus teisių pažeidimu	X	X	X
Terorizmu nelaikomos tam tikros veikos, nukreiptos prieš tam tikrus karinius objektus	X	X	X
Tam tikros veikos nequalifikuojamos terorizmu, jei taikomos tam tikros tarptautinės humanitarinės teisės nuostatos		X	X
Kiti terorizmo sudėties požymiai ir šiam reiškinii būdingos savybės	X	X	X

Aptarus ET priimtas konvencijas, reikia paminėti, kad kovai su terorizmu yra priimta daug ET institucijų dokumentų: rezoliucijų, rekomendacijų, deklaracijų, gairių ir kt.⁶⁷ Atkreiptinas dėmesys į tai, kad jie ne tik pabrėžia terorizmo nusikaltimo sunkumą, tačiau kartu pažymi būtinybę gerbti žmogaus teises kovos su šiuo neigiamu reiškiniu metu. Kai kuriuose iš tokių dokumentų nustatyti standartai, kuriuos turi atitikti kovos su terorizmu priemonės. Pvz., 2002-06-11 Gairės dėl žmogaus teisių ir kovos su terorizmu, priimtos Ministrų komiteto, numato, kad, kovojant su terorizmu, duomenis apie privatų asmenų gyvenimą kompetentingos valstybės saugumo institucijos gali rinkti ir apdoroti, tik jei tokie veiksmai yra reglamentuojami vidaus teisės, yra proporcingi siekiamam tikslui ir gali būti prižiūrimi kompetentingos nepriklausomos išorinės valdymo institucijos, be to, pasirinktos priemonės turi būti teisiškai leidžiamos ir turi būti galimybė jų teisėtumą ginčyti teisme.⁶⁸

Taigi galime daryti išvadą, kad ET terorizmą apibrėžia darydama nuorodas į universaliausias sektorines tarptautines sutartis, tačiau kartu tiesiogiai apibrėžia kai kuriuos terorizmo nusikaltimo aspektus. Pažymėtina, kad ET dokumentai ne tik atkreipia dėmesį į šio neigiamo reiškinio sunkų pobūdį, bet kartu numato, kad kova su terorizmu turi būti vykdoma nepažeidžiant žmogaus teisių, įskaitant ir teisę į privatų gyvenimą.

Europos Sąjungos teisėje priešingai nei tarptautinės teisės universaliajame lygmenyje yra įtvirtinta bendroji terorizmo sąvoka. Ji pateikiama 2002-06-13 Tarybos pagrindų sprendime „Dėl kovos su terorizmu“ Nr. 2002/475/JHA⁶⁹ ir 2008-11-28 Tarybos pagrindų sprendime Nr. 2008/919/JHA⁷⁰, keičiančiame pirmesnį teisės aktą. Todėl toliau trumpai aptarsime, kokias veikas minėtieji ES teisės norminiai aktai sieja su terorizmu.

2002-06-13 buvo priimtas Tarybos pagrindų sprendimas „Dėl kovos su terorizmu“ Nr. 2002/475/JHA. Terorizmo sudėties požymių analizę reikėtų atlikti nagrinėjant šio teisės akto preambulę, jo 1-4 str. ir 5 str. 1 d.

Kaip jau buvo minėta, pagrindų sprendimas Nr. 2002/475/JHA buvo pakeistas **2008-11-28 Tarybos pagrindų sprendimu Nr. 2008/919/JHA.** Aiškinantis terorizmo požymius, svarbi šio teisės akto preambulė, jo 1 str., 2 str. ir 3 str. 1 d.

Atlikdamas minėtųjų ES teisės aktų analizę ir siekdamas nustatyti, kokie terorizmo sudėties požymiai įvardijami ES teisėje, šio darbo autorius sudarė lentelę Nr. 3:

⁶⁷ “Action Against Terrorism: Council of Europe Activities” // [žiūrėta 2014.04.07] <http://www.coe.int/t/dlapil/codexter/Source/leaflet/leaflet_terrorism_en.pdf>.

⁶⁸ Guidelines on human rights and the fight against terrorism, Committee of Ministers (11 06 2002), art. 5 and art 6 § 1.

⁶⁹ Tarybos pagrindų sprendimas 2002/475/JHA.

⁷⁰ Tarybos pagrindų sprendimas 2008/919/JHA.

Lyginamoji terorizmo apimamų požymių lentelė pagal ES teisę (lentelė Nr. 3)

ES pagrindų sprendimai	Tarybos pagrindų sprendimas 2002/475/JHA	Tarybos pagrindų sprendimas 2008/919/JHA
Terorizmo sudėties požymiai ir šiam reiškiniai būdingos savybės pagal atitinkamą ES teisės aktą		
Asmenų nužudymas arba tokių padarinių grėsmė (alternatyvus požymis)	X	
Rimtas asmens kūno sužalojimas arba tokių padarinių grėsmė (alternatyvus požymis)	X	
Didelės žalos turtui padarymas arba tokių padarinių grėsmė (alternatyvus požymis)	X	
Didelės žalos aplinkai padarymas arba tokios žalos grėsmė (alternatyvus požymis)		
Siekis sukelti didelės baimės gyventojams (alternatyvus požymis)	X	
Siekis netinkamai priversti vyriausybę ar tarptautinę organizaciją atlikti tam tikrą veiksmą ar susilaikyti nuo jo (alternatyvus požymis)	X	
Siekis destabilizuoti ar sunaikinti esmines valstybės ar tarptautinės organizacijos politines, konstitucines, ekonomines ar socialines struktūras (alternatyvus požymis)	X	
Teisės akte tiesiogiai ar netiesiogiai pabrėžiama pagarba žmogaus teisėms arba kai kurioms iš jų	X	X
Teisės akte numatyta galimybė netenkinti ekstradicijos prašymo, jei tai grėstų tam tikrų žmogaus teisių pažeidimu		
Terorizmu nelaikomos tam tikros veikos, nukreiptos prieš tam tikrus karinius objektus		
Tam tikros veikos nekvalifikuojamos terorizmu, jei taikomos tam tikros tarptautinės humanitarinės teisės nuostatos	X	
Kiti terorizmo sudėties požymiai ir šiam reiškiniai būdingos savybės	X	

Iš lentelės Nr. 3 galima spręsti, kad ES vartojamai terorizmo sąvokai būdingi tie patys esminiai terorizmo požymiai kaip ir universaliosios tarptautinės ar ET teisės atveju. Tačiau pastebėtina, kad ES teisė terorizmu laiko tik tas tam tikras veikas, kurios padarytos siekiant sukelti didelės baimės gyventojams, arba netinkamai priversti vyriausybę ar tarptautinę organizaciją atlikti tam tikrą veiksmą ar susilaikyti nuo jo, arba destabilizuoti ar sunaikinti esmines valstybės ar tarptautinės organizacijos politines, konstitucines, ekonomines ar socialines struktūras. Pažymėtina ir tai, kad ES teisė terorizmo požymius vardina apibendrintai ir tiksliai neatkartodama atitinkamose tarptautinėse universaliosiose ar ET tarptautinėse sutartyse aprašytų veikų, todėl ES teisės pateikiamas terorizmo apibrėžimas gali ir ne visiškai atitikti tą, kuris pateikiamas minėtose tarptautinėse universaliosiose ir regioninėse sutartyse.

Taigi ES teisė pateikia bendrą terorizmo nusikaltimo apibrėžimą, tačiau kartu pabrėžia būtinybę gerbti žmogaus teises. Akivaizdu, kad tokiu būdu išvengiama dalies problemų, kurios buvo iškeltos svarstant terorizmo sąvokos bendrojo apibrėžimo universalioju tarptautiniu lygiu klausimą. Vis dėlto verta panagrinėti, kaip, pavyzdžiui, turėtų būti sprendžiamas klausimas, jei nuo savo valstybės vykdomų šiurkščių žmogaus teisių pažeidimų kenčiantys asmenys, siekiantys pasinaudoti tautų apsisprendimo teise, taikos metu įvykdytą ginkluotą ataką prieš tokios valstybės vadovą, vyriausybės pareigūnus, kareivius ar policijos pareigūnus. O tokia situacija galėtų susidaryti net demokratiją ir žmogaus teises formaliai pripažįstančioje valstybėje, kadangi faktiniai valstybės veiksmai nebūtinai gali sutapti su valstybės oficialia pozicija. Reikia pastebėti, kad tokia veika, esant visiems požymiams, galėtų atitikti pagrindų sprendime Nr. 2002/475/JHA įtvirtintą terorizmo apibrėžimą. Tačiau tokių asmenų baudimas galimai būtų nesuderinamas su ES teisės bendroju principu – proporcingumo principu. Taip pat tokiu atveju gali kilti klausimas, ar baudžiant tokius asmenis vėlgi nėra pažeidžiamos žmogaus teisės. Aišku, nagrinėjamu atveju tarp kita ko būtų svarbu įvertinti, ar asmenys turėjo veiksmingų taikių alternatyvų savo pažeidžiamoms teisėms apginti ir ar būtų protinga reikalauti, kad tokie asmenys pasitikėtų jų teises pažeidinėjančios valstybės institucijomis. Manytina, kad, vadovaujantis pagrindų sprendimo Nr. 2002/475/JHA 1 str. 2 d. minima pareiga gerbti esmines teises ir teisės principus, nagrinėjama veika, net esant terorizmo nusikaltimo požymiams, tam tikrais atvejais galėtų būti nepripažįstama terorizmo nusikaltimu.

Apibendrinant galima daryti išvadą, kad tiek ET, tiek ES teisė pripažįsta tuos pačius esminius terorizmo sudėties požymius kaip ir universalioji teisė. Tačiau pastebėtina, kad ES teisė terorizmu laiko tik tas tam tikras veikas, kurios padarytos siekiant sukelti didelės baimės gyventojams, arba netinkamai priversti vyriausybę ar tarptautinę organizaciją atlikti tam tikrą veiksmą ar susilaikyti nuo jo, arba destabilizuoti ar sunaikinti esmines valstybės ar tarptautinės organizacijos politines, konstitucines, ekonomines ar socialines struktūras. Pažymėtina ir tai, kad ES teisė terorizmo požymius vardina apibendrintai ir tiksliai neatkartodama atitinkamose tarptautinėse universaliosiose ar ET tarptautinėse sutartyse aprašytų veikų, todėl ES teisės pateikiamas terorizmo apibrėžimas gali ir ne visiškai atitikti tą, kuris pateikiamas minėtose tarptautinėse universaliosiose ir regioninėse sutartyse.

2.4. TERORIZMO SĄVOKA LIETUVOS TEISĖJE

Apie nacionalinę terorizmo sąvoką Lietuvos teisėje spręstina pagal tarptautinius šios valstybės įsipareigojimus ir pagal nacionalinę Lietuvos baudžiamąją teisę. Atitinkamai toliau aptarsime, kaip terorizmas suprantamas Lietuvos valstybės vidaus teisėje.

Pažymėtina, kad Lietuva yra ratifikavusi šias universaliąsias tarptautines sutartis:

1. 1963-09-14 Konvenciją dėl nusikaltimų ir tam tikrų kitų veiksmų, padarytų orlaiviuose;
2. 1970-12-16 Konvenciją dėl kovos su neteisėtu orlaivio pagrobimu;
3. 1971-09-23 Konvenciją dėl kovos su smurtu prieš civilinės aviacijos saugumą;
4. 1988-02-24 Protokolą dėl kovos su smurtu tarptautinę civilinę aviaciją aptarnaujančiuose oro uostuose, papildanti Konvenciją dėl kovos su smurtu prieš civilinės aviacijos saugumą, priimtą 1971 m. rugsėjo 23 d. Monrealyje;
5. 1973-12-14 Konvenciją dėl nusikaltimų, padarytų tarptautiniu mastu saugomiems asmenims, įskaitant diplomatus, prevencijos ir baudimo už juos;
6. 1979-12-17 Tarptautinę konvenciją „Dėl kovos su įkaitų ėmimu“;
7. 2005-06-08 Konvencijos dėl branduolinių medžiagų fizinės apsaugos pakeitimą;
8. 1988-03-10 Konvenciją dėl kovos su neteisėtais veiksmais prieš saugią jūrų laivybą;
9. 1988-03-10 Protokolą dėl kovos su neteisėtais veiksmais prieš stacionarių platformų kontinentiniame šelfe saugą;
10. 1991-03-01 Konvenciją dėl plastikinių sprogstamųjų medžiagų žymėjimo aptikimo tikslais;
11. 1997-12-15 Tarptautinę konvenciją dėl kovos su teroristų vykdomais sprogdinimais;
12. 1999-12-09 Tarptautinę konvenciją dėl kovos su terorizmo finansavimu;
13. 2005-04-13 Tarptautinę konvenciją dėl kovos su branduolinio terorizmo veiksmais.

Be to, Lietuvos valstybė yra prisijungusi prie 1980-03-03 Konvencijos dėl branduolinių medžiagų fizinės apsaugos (taip pat universalioji tarptautinė sutartis).

Kaip Europos Tarybos narė Lietuva yra ratifikavusi:

1. 1977-01-27 Europos konvenciją dėl kovos su terorizmu;
2. 2003-05-15 Protokolą, iš dalies keičiantį Europos konvenciją dėl kovos su terorizmu;

Lietuva yra pasirašiusi, tačiau kol kas nėra ratifikavusi 2005-05-16 Europos Tarybos konvencijos dėl terorizmo prevencijos.⁷¹

Taip pat reikia paminėti, kad Lietuvai, kaip ES narei, yra taikomi jau minėti 2002-06-13 Tarybos pagrindų sprendimas „Dėl kovos su terorizmu“ Nr. 2002/475/JHA ir jį pakeitęs 2008-11-28 Tarybos pagrindų sprendimas Nr. 2008/919/JHA.

⁷¹ [žiūrėta 2014.04.13] <<http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/ChercheSig.asp?NT=196&CM=1&DF=&CL=ENG>>.

Baudžiamąją atsakomybę už terorizmą įtvirtina Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas⁷² (toliau – BK). Pažymėtina, kad vadovaujantis BK 252¹ str. 1 d., teroristiniais nusikaltimais laikomi teroro aktas (BK 250 str.) ir teroristiniais tikslais padarytas orlaivio, laivo ar kitos viešojo ar krovinio transporto priemonės arba stacionarios platformos kontinentiniame šelfe užgrobimas (BK 251 str.), taip pat minėtais tikslais padarytas žmogaus pagrobimas įkaitu (BK 252 str.). Beje, teroristiniai tikslai yra teroro akto nusikaltimo sudėties būtinas požymis. O teroristiniais tikslais BK 252¹ str. 3 d. apibrėžia:

siekim[ą] labai įbauginti visuomenę ar jos dalį arba neteisėtai priversti tarptautinę viešąją organizaciją, valstybę ar jos instituciją atlikti bet kokią veiksmą arba susilaikyti nuo jo atlikimo, arba destabilizuoti ar sunaikinti svarbiausius valstybės konstitucinius, politinius, ekonominius ar socialinius darinius ar tarptautinę viešąją organizaciją.

Taip pat paminėtina, kad BK 252¹ str. 2 d. išskiria ir su teroristine veikla susijusius nusikaltimus. Į tokių nusikaltimų sąrašą visų pirma patenka: grupių, kurių tikslas – daryti teroristinius nusikaltimus, kūrimas ir veikla (BK 249¹ str.); teroristinių nusikaltimų kurstymas (BK 250¹ str.); verbavimas teroristinei veiklai (BK 250² str.); grasinimas padaryti teroristinį nusikaltimą (BK 250³ str.); teroristinės veiklos finansavimas ir rėmimas (BK 250⁴ str.); teroristų rengimas (BK 250⁵ str.). Be to, su teroristine veikla susijusiais nusikaltimais laikoma vagystė (BK 178 str.), plėšimas (BK 180 str.), turto prievartavimas (BK 181 str.), dokumento suklastojimas ar disponavimas suklastotu dokumentu (BK 300 str.), jei šiais nusikaltimais „<...> siekiama gauti lėšų, įrankių ar priemonių teroristiniams nusikaltimams daryti ar remti grupės, kurios tikslas – daryti teroristinius nusikaltimus, veiklą“. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad visi šie nusikaltimai tam tikra forma padeda siekti teroristinių tikslų.

Apibendrinant galima paminėti, kad Lietuvos nacionalinė teisė laiko, kad terorizmui (plačiąja prasme, apimančia tiek teroristinius nusikaltimus, tiek su teroristine veikla susijusius nusikaltimus) yra būdingi jau minėtieji teroristiniai tikslai – atitinkamo nusikaltimo subjektas arba pats siekia tokių tikslų arba žino, kad kitiems asmenims padeda jų siekti. Pastebėtina, kad darant teroristinius nusikaltimus ir su teroristine veikla susijusius nusikaltimus iš tikrųjų gali atsirasti ypač sunkių padarinių. Visgi atkreiptinas dėmesys į tai, kad teroristiniai tikslai yra apibrėžti labai abstrakčiai ir apibrėžimas neteikia jokios reikšmės tokių tikslų moralumui / amoralumui ir netgi neatsižvelgia į tai, kad siekiant tokių tikslų, gali būti ginamos konstituciniu, t. y. nacionaliniu, ir tarptautiniu lygiu pripažįstamos bei saugomos vertybės. Pvz., valstybei nevykdant savo pozityvios pareigos ginti žmogaus teises, tam tikro asmens (ar jų grupės) siekis įbauginti visuomenės dalį, kad ši liautųsi šiurkščiai pažeidinėti jo (ar jų) žmogaus teises, formaliai atitiktų teroristinių tikslų apibrėžimą. Be to, pažymėtina, kad teroristiniai tikslai, kaip jie apibrėžti BK 252¹ str. 3 d., nebūtinai lemia didesnį veikos pavojingumą: siekio „labai įbauginti visuomenę ar jos dalį“ buvimas dar nereiškia, kad tokia veika yra labiau pavojinga nei, tarkime, serijinio žmogžudžio atliekami nužudymai ar turto prievartautojų atliekamos veikos, nes jos net ir nesant minėto tikslo labai baugina visuomenę. Taigi apibendrinant galima teigti, kad BK

⁷² LR Baudžiamasis kodeksas (oficialus tekstas su pakeitimais iki 2014 m. kovo 18 d.), *Žin.* (2000, Nr. 89-2741).

252¹ str. 3 d. numatytų teroristinių tikslų siekimas nereiškia, kad teroristiniai ar su teroristine veikla susiję nusikaltimai dėl tokių tikslų visais atvejais yra ypač pavojingi.

Aptarus teroristinių tikslų apibrėžimą BK, verta paminėti ir kai kuriuos kitus teroro akto sudėties požymius, kurie šiam nusikaltimui formaliai leistų priskirti ir labai dideliu pavojingumu nepasižyminčias veikas. Pastebėtina, kad teroro aktas (BK 250 str. 2 d.) apima ir didelio masto turto sunaikinimą ar sugadinimą, todėl šio nusikaltimo sudėtį bent jau formaliai galėtų atitikti turtą naikinančių protestuotojų, ginančių savo teisėtus interesus ar teises, veiksmai, bet juk akivaizdu, kad tokie motyvai bent jau turėtų mažinti veikos pavojingumą, o tam tikrais atvejais net šalinti baudžiamąją atsakomybę. Paminėtina ir tai, kad teroro aktas (BK 250 str. 2 d.) gali pasireikšti ir nesunkaus sveikatos sutrikdymo padarymu teroristiniais tikslais. O kadangi teroristiniai tikslai, kaip jau buvo minėta, nebūtinai reiškia veikos didelį pavojingumą, toks nusikaltimas taip pat gali nepasižymėti dideliu pavojingumu.

Visgi svarbu paminėti, kad Lietuvos nacionalinė teisė yra grindžiama pagarbos žmogaus teisėms ir demokratijos vertybėms principu. Tai yra pažymėta įvairiuose Lietuvos Respublikos Konstitucijos⁷³ straipsniuose bei kituose nacionaliniuose teisės norminiuose aktuose, be to, Lietuva savo pareigą gerbti žmogaus teises yra patvirtinusi, ratifikuodama žmogaus teisių apsaugai skirtų tarptautinių sutarčių. Primintina ir tai, kad žmogaus teises ginančių tarptautinės teisės normų yra ne tik tarptautinės sutartyse, bet ir kituose tarptautinės teisės šaltiniuose. Taip pat paminėtina, kad kaip ES narė Lietuva, taikydama ES teisę, privalo laikytis ES Pagrindinių Teisių Chartijos. Būtinybė, kovojant su terorizmu, užtikrinti pagarbą žmogaus teisėms, kaip jau buvo minėta, yra įtvirtinta ir kovai su terorizmu skirtuose tarptautiniuose universaliuosiuose ir ES teisės aktuose. Ypatingai svarbu pažymėti, kad pagarbos žmogaus teisėms įtvirtinimas skirtinguose teisės šaltiniuose turėtų būti traktuojamas kaip tam tikrų apsaugos instrumentų ar garantijų sukūrimas, tačiau neturėtų būti aiškinamas kaip žmogaus teisių suteikimas asmenims: žmogaus teisės egzistuoja nepriklausomai nuo to, valstybė pripažįsta jas ar ne (prigimtinė teisės mokykla). Pozityvistinis žmogaus teisių aiškinimas paneigia pačią žmogaus teisių esmę – žmogaus teisių buvimą siejant su jų įtvirtinimu tam tikruose pripažintuose teisės šaltiniuose, šios teisės neteisingai prilyginamos paprastoms valstybės ar valstybių suteikiamomis teisėmis, dėl ko apskritai vadinti jas žmogaus teisėmis tampa netikslu. Taigi asmenų veikos pagal BK gali būti kvalifikuojamos teroristiniais ir su teroristine veikla susijusiais nusikaltimais tik nepažeidžiant žmogaus teisių, t. y. nusikaltimais negali būti laikomos teisėto naudojimosi žmogaus teisėmis formos.

Taip pat reikia paminėti kad pagal BK 2 str. 3 d. „[a]smuo atsako pagal baudžiamąjį įstatymą tik tuo atveju, <...> jeigu veikos padarymo metu iš jo galima buvo reikalauti įstatymus atitinkančio elgesio“. O BK V skyriuje yra įtvirtintos baudžiamąją atsakomybę šalinančios aplinkybės. Baudžiamojoje teisėje taip pat turi būti vadovaujama konstituciniu proporcingumo principu, „kuris reiškia ir tai, kad įstatyme numatytos priemonės turi atitikti teisėtus ir visuomenei svarbius tikslus, kad šios priemonės turi būti būtinos minėtiems tikslams pasiekti ir neturi varžyti asmens teisių ir laisvių akivaizdžiai labiau negu reikia

⁷³ LR Konstitucija (oficialus tekstas su pakeitimais iki 2014 m. sausio 24 d.) *Žin.* (1992, Nr. 33-1014).

šiems tikslams pasiekti (Konstitucinio Teismo 2009 m. gruodžio 11 d. nutarimas, 2010 m. balandžio 20 d. sprendimas, 2010 m. birželio 29 d., 2010 m. lapkričio 9 d., 2011 m. liepos 7 d. nutarimai)⁷⁴. Taigi ne bet kokia veika, formaliai atitinkanti teroristinio ar su teroristine veikla susijusio nusikaltimo požymius, galėtų būti kvalifikuojama kaip vienas iš tokių nusikaltimų.

Visgi, netgi atmetus nusikaltimais nekvalifikuotinus atvejus, negalima paneigti to, kad teroristiniai tikslai, kaip jie apibrėžti BK 252¹ str. 3 d., nebūtinai lemia ypatingai didelį veikos pavojingumą, be to, pagal BK 250 str. 2 d. veika kvalifikuojama teroro aktu, net kai padaromas nesunkus sveikatos sutrikdymas. Taigi galima daryti išvadą, kad teroristiniai ir su teroristine veikla susiję nusikaltimai, kaip jie yra apibrėžti BK, ne visais atvejais išsiskiria ypatingai dideliu pavojingumu. O tai yra ypatingai svarbu, sprendžiant, ar atitinkamos kovos su terorizmu priemonės atitinka proporcingumo, būtinumo demokratinėje visuomenėje principus, t. y. ar jomis nepažeidžiamos žmogaus teisės. Be to, kadangi žodis „teroristas“ turi labai neigiamą prasmę, vien mažesnio pavojingumo veikos kvalifikavimas teroristiniu ar su teroristine veikla susijusiu nusikaltimu reikštų asmens garbės ir orumo pažeidimą.

Aptarus tarptautinių universalųjų, regioninių ET ir ES ir nacionalinių Lietuvos lygmenis, pastebėtina, kad visiems jiems bendri tokie terorizmo požymiai: grėsmės žmogaus gyvybei sukėlimas arba rimto kūno sužalojimo grėsmė, arba didelės turtinės žalos grėsmė, arba siekis stipriai įbauginti gyventojus, arba siekis priversti valstybę ar tarptautinę viešąją organizaciją atlikti tam tikrus veiksmus ar susilaikyti nuo jų, arba kiti požymiai. Tokia loginė struktūra nėra itin informatyvi, tačiau tai yra nulemta paties teisinio reglamentavimo – kovai su terorizmu skirtų teisės norminių aktų gausos bei reglamentavimo savitumų („sektorinio“ universalųjų tarptautinių sutarčių pobūdžio ir kt.).

Taigi galima daryti išvadą, kad Lietuvos nacionalinėje teisėje terorizmo nusikaltimai turi tuos pačius esminius požymius kaip ir universaliojoje tarptautinėje, regioninėje ET ir ES teisėje. Pažymėtina, kad terorizmui visuose trijuose teisinio reglamentavimo lygmenyse – universaliojoje tarptautinėje, regioninėje ET ir ES ir nacionalinėje Lietuvos teisėje – priskiriami tokie požymiai: grėsmės žmogaus gyvybei sukėlimas arba rimto kūno sužalojimo grėsmė, arba didelės turtinės žalos grėsmė, arba siekis stipriai įbauginti gyventojus, arba siekis priversti valstybę ar tarptautinę viešąją organizaciją atlikti tam tikrus veiksmus ar susilaikyti nuo jų, arba kiti požymiai. Tačiau dėl ES teisės įtakos Lietuvos nacionalinės teisės pateikiamas terorizmo apibrėžimas gali ir ne visiškai atitikti tą, kuris pateikiamas minėtose tarptautinėse universaliosiose ir regioninėse ET sutartyse. Pažymėtina ir tai, kad teroristiniai ir su teroristine veikla susiję nusikaltimai, kaip jie yra apibrėžti Lietuvos BK, ne visais atvejais išsiskiria ypatingai dideliu pavojingumu.

⁷⁴ „Dėl Lietuvos Respublikos savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo (2010 m. birželio 30 d. redakcija) 89 straipsnio 1 dalies, 90 straipsnio 1 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, LR Konstitucinis Teismas (2011-11-17, Nr. 14/2011-35/2011).

3. IŠVADOS

1. Universaliuoju tarptautiniu lygmeniu terorizmo sąvoka yra fragmentiška – atskiros tarptautinės sutartys (jų yra 17) terorizmą apibrėžia tik atitinkamos tarptautinės sutarties taikymo sričiai. Apibendrinant galima teigti, kad terorizmu yra laikomos pavojingos veikos, galinčios pasireikšti tarp kita ko asmenų nužudymu, rimtu kūno sužalojimu ar tokios grėsmės sukėlimu, tačiau kartais pakanka ir mažesnės žalos asmens sveikatai grėsmės arba apskritai nėra būtina, kad kiltų grėsmė žmogaus sveikatai ar gyvybei. Didelės turčinės žalos grėsmė, reikšmingos žalos aplinkai grėsmė, gyventojų bauginimas ir valstybės, tarptautinės viešosios organizacijos, fizinio ar juridinio asmens, ar jų grupės vertimas atlikti tam tikrus veiksmus ar susilaikyti nuo jų taip nėra neatskiriami terorizmo požymiai, nors atskirais atvejais gali jais būti. Pastebėtina, kad veikos prieš karinius objektus ir kombatantus ne pagal visas minėtasias tarptautines sutartis gali būti kvalifikuojamos terorizmu. Paminėtina ir tai, kad ginkluoto konflikto metu tam tikros veikos, kurios šiaip atitiktų terorizmo apibrėžimą, pagal kai kurias iš minėtųjų 17 tarptautinių sutarčių nėra kvalifikuojamos terorizmu – taikomos atitinkamos tarptautinės humanitarinės teisės nuostatos. Galiausiai, reikia pažymėti, kad visose 17 universaliųjų tarptautinių sutarčių arba tiesiogiai, arba netiesiogiai pabrėžiama būtinybė gerbti žmogaus teises (apie tai spėjama jau vien iš tarptautinių sutarčių ginamų vertybių: žmogaus gyvybės, sveikatos, laisvės, nuosavybės ir kt.), be to, tokią pareigą numato ir kiti valstybių tarptautiniai įsipareigojimai.

2. Universaliuoju tarptautiniu lygmeniu valstybės nesutaria, ką laikyti terorizmu (turimas omenyje išsamus terorizmo nusikaltimo apibrėžimas), ir tai yra esminė priežastis, dėl kurios išsami universali terorizmo konvencija dar nėra priimta.

3. Pažymėtina, kad kai kurių požymių įtraukimas į universaliąją terorizmo sąvoką kelia grėsmę tarptautinės teisės ginamoms žmogaus teisėms ir gali neprotingai varžyti kovotojų už laisvę galimybes gintis nuo užsienio okupantų ar siekti pasinaudoti tautų apsisprendimo teise. Kita vertus, bent jau didelė dalis minėtųjų problemų galėtų būti išspręsta tinkamai išaiškinus tarptautinių sutarčių nuostatas.

4. ET terorizmą apibrėžia darydama nuorodas į universaliąsias sektorines tarptautines sutartis, tačiau kartu tiesiogiai apibrėžia kai kuriuos terorizmo nusikaltimo aspektus. Pažymėtina, kad ET dokumentai ne tik atkreipia dėmesį į šio neigiamo reiškimo sunkų pobūdį, bet kartu numato, kad kova su terorizmu turi būti vykdoma nepažeidžiant žmogaus teisių, įskaitant ir teisę į privatų gyvenimą. ET vartojamai terorizmo sąvokai būdingi tie patys esminiai bruožai kaip ir universaliosios tarptautinės teisės atveju.

5. ES terorizmo sąvoka yra apibrėžta 2002-06-13 Tarybos pagrindų sprendime „Dėl kovos su terorizmu“ Nr. 2002/475/JHA ir jį keitusiame 2008-11-28 Tarybos pagrindų sprendime Nr. 2008/919/JHA. Manytina, kad, vadovaujantis pagrindų sprendimo Nr. 2002/475/JHA 1 str. 2 d. minima pareiga gerbti esmines teises ir teisės principus, veika, net esant terorizmo nusikaltimo požymiams, tam tikrais atvejais galėtų būti nepripažįstama terorizmo nusikaltimu. ES vartojamai terorizmo sąvokai būdingi tie patys esminiai terorizmo požymiai kaip ir universaliosios tarptautinės ar ET teisės atveju. Tačiau pastebėtina, kad ES teisė terorizmu laiko tik tas tam tikras veikas, kurios padarytos siekiant

sukelti didelės baimės gyventojams, arba netinkamai priversti vyriausybę ar tarptautinę organizaciją atlikti tam tikrą veiksmą, arba destabilizuoti ar sunaikinti esmines valstybės ar tarptautinės organizacijos politines, konstitucines, ekonomines ar socialines struktūras. Pažymėtina ir tai, kad ES teisė terorizmo požymius vardina apibendrintai ir tiksliai neatkartodama atitinkamose tarptautinėse universaliosiose ar ET tarptautinėse sutartyse aprašytų veikų, todėl ES teisės pateikiamas terorizmo apibrėžimas gali ir ne visiškai atitikti tą, kuris pateikiamas minėtose tarptautinėse universaliosiose ir regioninėse sutartyse.

6. Lietuvoje teroristinius ir su teroristine veikla susijusius nusikaltimus numato BK. Pažymėtina, kad Lietuva, kovodama su terorizmu, yra prisiėmusi tarptautinių įsipareigojimų universaliojoje ir ET lygmeniu, be to, jai taikomos minėtųjų ES Tarybos pagrindų sprendimų nuostatos. Lietuvos nacionalinėje teisėje terorizmo nusikaltimai turi tuos pačius esminius požymius kaip ir universaliojoje tarptautinėje, regioninėje ET ir ES teisėje. Pažymėtina, kad terorizmui visuose trijuose teisinio reglamentavimo lygmenyse – universaliojoje tarptautinėje, regioninėje ET ir ES ir nacionalinėje Lietuvos teisėje – priskiriami tokie požymiai: grėsmės žmogaus gyvybei sukėlimas arba rimto kūno sužalojimo grėsmė, arba didelės turtinės žalos grėsmė, arba siekis stipriai įbauginti gyventojus, arba siekis priversti valstybę ar tarptautinę viešąją organizaciją atlikti tam tikrus veiksmus ar susilaikyti nuo jų, arba kiti požymiai. Tačiau dėl ES teisės įtakos Lietuvos nacionalinės teisės pateikiamas terorizmo apibrėžimas gali ir ne visiškai atitikti tą, kuris pateikiamas minėtose tarptautinėse universaliosiose ir regioninėse ET sutartyse. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad teroristiniai ir su teroristine veikla susiję nusikaltimai, kaip jie yra apibrėžti LR BK, ne visais atvejais išsiskiria ypatingai dideliu pavojingumu.

4. REKOMENDACIJOS

1. Siekiant išvengti neaiškumų dėl terorizmo sąvokos, padėtų terorizmo apibrėžimas išsamioje universalioje terorizmo konvencijoje, numatant, kad šiuo nusikaltimu negali būti laikomos teisėto naudojimosi žmogaus teisėmis formos ir nurodant, kokie kovos su neteisėtu okupantu ar kovos su valstybe, pažeidžiančia tautų apsisprendimo teisę, veiksmai (neveikimas) patenka į terorizmo apibrėžimą.

2. Siekiant išvengti veikų kvalifikavimo klaidų, LR BK įtvirtintas teroristinių ir su teroristine veikla susijusių nusikaltimų sudėtis pakoreguoti taip, kad jų lingvistinės formuluotės neapimtų teisėto naudojimosi žmogaus teisėmis formų.

3. Tam, kad nebūtų daroma nepagrįsta žala žmonių garbei ir orumui, ir kad būtų užkirstas kelias taikyti tam tikrais konkrečiais atvejais neproporcingas ir demokratinėje visuomenėje nebūtinai kovos su terorizmu priemones, LR BK įtvirtintas teroristinių ir su teroristine veikla susijusių nusikaltimų sudėtis pakoreguoti taip, kad jos neapimtų per mažo pavojingumo veikų.

NAUDOTA LITERATŪRA

Teisiniai dokumentai

Amendment to the Convention on the Physical Protection of Nuclear Material, 2005.

Convention for the Suppression of Unlawful Acts Against the Safety of Civil Aviation, International Civil Aviation Organization (ICAO), 23 September 1971, 974 UNTS 177.

Convention for the Suppression of Unlawful Acts Against the Safety of Maritime Navigation, UN General Assembly, 10 March 1988, No. 29004.

Convention for the Suppression of Unlawful Seizure of Aircraft, United Nations, 16 December 1970, UN Treaty Series 1973.

Convention on Offences and Certain Other Acts Committed On Board Aircraft, 1963.

Convention on the Marking of Plastic Explosives for the Purpose of Detection, UN General Assembly, 1 March 1991.

Convention on the Physical Protection of Nuclear Material, UN General Assembly, 26 October 1979, No. 24631.

Convention on the Prevention and Punishment of Crimes against Internationally Protected Persons, including Diplomatic Agents, UN General Assembly, 14 December 1973, No. 15410.

Council of Europe Convention on the Prevention of Terrorism, Council of Europe, 16 May 2005, ETS No. 196.

European Convention on the Suppression of Terrorism, Council of Europe, 27 January 1977, ETS No. 90.

Guidelines on human rights and the fight against terrorism, Committee of Ministers (11 06 2002), art. 5 and art 6 § 1.

International Convention against the Taking of Hostages, UN General Assembly, 17 December 1979, A/RES/34/146.

International Convention for the Suppression of Acts of Nuclear Terrorism, UN General Assembly, 13 April 2005, A/59/766.

International Convention for the Suppression of Terrorist Bombings: resolution / adopted by the General Assembly, UN General Assembly, 9 January 1998, A/RES/52/164.

International Convention for the Suppression of the Financing of Terrorism: resolution / adopted by the General Assembly, UN General Assembly, 25 February 2000, A/RES/54/109.

LR Baudžiamasis kodeksas (oficialus tekstas su pakeitimais iki 2014 m. kovo 18 d.), *Žin.* (2000, Nr. 89-2741).

LR Konstitucija (oficialus tekstas su pakeitimais iki 2014 m. sausio 24 d.) *Žin.* (1992, Nr. 33-1014).

Measures to eliminate international terrorism: resolution / adopted by the General Assembly, UN General Assembly, 17 February 1995, A/RES/49/60.

Measures to eliminate international terrorism: resolution / adopted by the General Assembly, UN General Assembly, 16 January 1997, A/RES/51/210.

Note [transmitting report of the High-level Panel on Threats, Challenges and Change, entitled “A more secure world : our shared responsibility”], UN General Assembly, 2 December 2004, A/59/565, part 2, § 163.

Protocol Amending the European Convention on the Suppression of Terrorism, Council of Europe, 15 May 2003, ETS No. 190.

Protocol for the Suppression of Unlawful Acts Against the Safety of Fixed Platforms Located on the Continental Shelf, UN General Assembly, 10 March 1988, UNTS 1678, I-29004.

Protocol of 2005 to the Protocol for the Suppression of Unlawful Acts against the Safety of Fixed Platforms Located on the Continental Shelf, International Maritime Organization (IMO), 14 October 2005.

Protocol on the Suppression of Unlawful Acts of Violence at Airports Serving International Civil Aviation, supplementary to the Convention for the Suppression of Unlawful Acts against the Safety of Civil Aviation, Concluded at Montreal on 23 September 1971, 1988.

Protocol Supplementary to the Convention for the Suppression of Unlawful Seizure of Aircraft, 2010.

Protocol to the Convention for the Suppression of Unlawful Acts against the Safety of Maritime Navigation, 2005.

Security Council Resolution 1566 (2004) Concerning Threats to International Peace and Security Caused by Terrorism, UN Security Council, 8 October 2004, S/RES/1566 (2004).

Tarybos pagrindų sprendimas 2002/475/JHA.

Tarybos pagrindų sprendimas 2008/919/JHA.

Teismų praktika

International Court of Justice case: *Legality of the Threat or Use of Nuclear Weapons, Advisory Opinion*, I.C.J. Reports 1996, p. 226, International Court of Justice (ICJ), 8 July 1996, § 95.

„Dėl Lietuvos Respublikos savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo (2010 m. birželio 30 d. redakcija) 89 straipsnio 1 dalies, 90 straipsnio 1 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, LR Konstitucinis Teismas (2011-11-17, Nr. 14/2011-35/2011).

Internetiniai šaltiniai

ZALMAN, A., „The History of Terrorism“ // [žiūrėta 2014.05.06]
<<http://terrorism.about.com/od/whatisterroris1/p/Terrorism.htm>>.

ZALMAN, A., „Sicarii: First Century Terrorists“ // [žiūrėta 2014.05.06]
<<http://terrorism.about.com/od/groupsleader1/p/Sicarii.htm>>.

STARKAUSKAS, J., *Čekistinė kariuomenė Lietuvoje 1944-1953 metais: NKVD-MVD-MGB kariuomenė partizaninio karo laikotarpiu* (Vilnius: Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centras, 1998), p. 8 // [žiūrėta 2014.04.24]
<<http://www.partizanai.org/failai/pdf/cekistine-kariuomene.pdf>>.

GIRNIUS, K. K., *Partizanų kovos Lietuvoje* („Mokslo“ leidykla, 1990), p. 361 // [žiūrėta 2014.04.24] <<http://www.partizanai.org/failai/pdf/partizanu-kovos.pdf>>.

Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, *Human Rights, Terrorism and Counter-Terrorism*, Human rights fact sheet series, No. 32 (Geneva:

United Nations, 2008), p. 5 // [žiūrėta 2013.10.15]
<http://www.google.lt/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&frm=1&source=web&cd=7&cad=rja&ved=0CGoQFjAG&url=http%3A%2F%2Fwww.ohchr.org%2FDocuments%2FPublications%2FFactsheet32EN.pdf&ei=27ZcUtfrKubw4QSW0oDQDA&usg=AFQjCNF0TY4bbpfbceh8-GHG9kEipy21Ng&sig2=xCoLeOhnExQ4e1WHz_g4Q&bvm=bv.53899372,d.bGE>.

“United Nations Action to Counter Terrorism”; [žiūrėta 2014.01.27]
<<http://www.un.org/en/terrorism/instruments.shtml>>.

[žiūrėta 2014.04.13] <https://www.unodc.org/tldb/en/2010_protocol_convention_unlawful_seizure_aircraft.html>.

[žiūrėta 2014.04.13] <http://www.iaea.org/Publications/Documents/Conventions/cppnm_amend_status.pdf>.

“Ad Hoc Committee Negotiating Comprehensive Anti-terrorism Convention Opens One Week Headquarters Session” // [žiūrėta 2014.03.11]
<<http://www.un.org/News/Press/docs/2013/13209.doc.htm>>.

HODGSON, J. S., V. TADROS, “The Impossibility of Defining Terrorism”, 16 New Crim. L. Rev. 494 (2013), p. 495 // [žiūrėta 2014.01.06]
<http://heinonline.org.ezproxy.vdu.lt/HOL/Page?handle=hein.journals/bufcr16&div=20&collection=journals&set_as_cursor=6&men_tab=srchresults&terms=freedomfighters|terrorism&type=matchall#500>.

“Action Against Terrorism: Council of Europe Activities” // [žiūrėta 2014.04.07]
<http://www.coe.int/t/dlapil/codexter/Source/leaflet/leaflet_terrorism_en.pdf>.

[žiūrėta 2014.04.13] <<http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/ChercheSig.asp?NT=196&CM=1&DF=&CL=ENG>>.

SUMMARY

Would the State not Infringe the Persons' Right to Private Life if, in Order to Prevent Terrorist Attacks, it Collected Data on All the Natural Persons within its Jurisdiction without any Legal Restrictions?

Part 1. Concept of Terrorism

The author examines the question raised in the title of the article on the universal international level, on the regional level of the Council of Europe and the European Union and the national level of Lithuania. As the topic is a very broad one, its analysis has been divided into parts and the first of them is presented in this work.

Firstly, it is worth mentioning that the present concept of terrorism is very fragmented in the universal international law, i. e. different treaties directly or indirectly provide the definition of terrorism applied just for that certain treaty. On the universal international level, the states do not agree what the comprehensive concept of terrorism should be. And this is the essential reason because of which the comprehensive universal convention on terrorism has not been concluded yet. However, it can be noticed that the concept of terrorism usually includes very dangerous behaviour the features of which are either murders, or substantial bodily injuries, or the causation of the risk of such harm, or the causation of the substantial harm to the property or to the environment, or the intimidation of the population, or unduly making the state, international public organization, natural or juridical person, or the group of them to perform certain actions or to restrain from doing them, or other features.

The Council of Europe defines the concept of terrorism by making references to universal “sectorial” treaties, but it also defines some aspects of the crime of terrorism directly. The concept of terrorism used in the law of the Council of Europe has the same essential features as the concept of this crime in the universal international law.

The European Union has chosen a different way, as it provides the general definition of the crime of terrorism. The concept of terrorism used in the law of the European Union has the same essential features as the concept in the universal international law and the regional law of the Council of Europe. However, the law of the European Union defines as terrorism only such actions that are performed in order to intimidate the population, or to unduly compel the government or the international organization to take certain actions, or to destabilize or to destroy essential political, constitutional, economical or social structures of a state or an international organization. In addition, the law of the European Union generalizes the features of terrorism and does not exactly repeat the wording of various actions defined as terrorism in the universal international treaties and the treaties of the Council of Europe. Therefore, the definition of terrorism used by the European Union

may be not exactly the same as in the universal international law and the law of the Council of Europe.

Concerning the definition of terrorism, Lithuania has obliged itself by some universal international treaties and certain treaties of the Council of Europe. Moreover, Lithuania is a member of the European Union therefore the law of the latter is also applied in this country. It is important to mention that, because of the influence of the law of the European Union, the national definition of terrorism of Lithuania may be not exactly the same as the concepts used in the universal international law and the law of the Council of Europe. The criminal code of Lithuania defines two groups of crimes related to terrorism, i. e. the crimes of terrorism and the crimes related to terrorist activities. It is important to mention that the two groups of crimes are not necessarily especially dangerous in all cases.

It is necessary to mention that all those levels of law emphasize the need to respect human rights during the fight against terrorism. Therefore, it must be taken into account when an appropriate concept of terrorism is interpreted.

In conclusion, the concept of terrorism is very problematic, i. e. this crime may be done by various alternative behaviour. It is important to mention that, in order to show respect for human rights, the legal forms of exercising human rights cannot be qualified as the crime of terrorism. In addition, taking into account the fact that qualifying certain behaviour as terrorism causes some very intrusive interference in the life of the individual, only behaviour of a considerable level of dangerousness can be regarded as terrorism.

KEYWORDS

Terrorism, concept of terrorism, elements of the crime of terrorism.